

JAK BADAĆ JAKOŚĆ W EDUKACJI GLOBALNEJ

Wnioski z partnerskiego przeglądu
materiałów i działań
z zakresu edukacji globalnej

Spis treści

3	Wstęp
8	Rozdział 1. Wysokiej jakości materiały edukacyjne
8	Kategoria I. Przygotowanie koncepcji publikacji i jej struktura
11	Kategoria II. Obudowa metodyczna i dostosowanie do potrzeb
15	Kategoria III. Wykorzystanie obrazów i grafik
18	Kategoria IV. Treść publikacji
22	Kategoria V. Wykorzystanie źródeł
23	Kategoria VI. Ewaluacja
25	Rozdział 2. Skuteczne kampanie edukacyjne
25	Kategoria I. Wykorzystanie obrazów i grafik
26	Kategoria II. Upodmiotowienia i angażowanie beneficjentów i odbiorców kampanii
27	Kategoria III. Ewaluacja
28	Kategoria VI. Formy realizacji kampanii
31	Rozdział 3. Skuteczne programy wsparcia
31	Kategoria I. Przedstawienie wolnego od stereotypów i wielowymiarowego obrazu krajów Południa i Północy
34	Kategoria II. Kształtowanie w odbiorcach krytycznego myślenia
37	Kategoria III. Kształtowanie wartości leżących u podstaw edukacji globalnej
39	Kategoria IV. Dostosowanie programu wsparcia do potrzeb odbiorców i ich upodmiotowienie
43	Kategoria V. Skuteczność programów wsparcia
46	Kategoria VI. Trwałość programów wsparcia
48	Podsumowanie
50	Program seminarium
51	Autorzy i autorki raportu

Wstęp

12 kwietnia w Warszawie odbyło się seminarium pt. „Jak badać jakość w edukacji globalnej – wnioski z partnerskiego przeglądu materiałów i działań z zakresu edukacji globalnej”. Seminarium organizowane było przez grupę roboczą ds. edukacji globalnej, działającą przy Grupie Zagranica. Było to kolejne tematyczne spotkanie o charakterze międzysektorowym, na które grupa robocza regularnie od ponad dwóch lat zaprasza przedstawicieli różnych organizacji i instytucji, zajmujących się edukacją globalną.

Podczas seminarium przedstawiono wnioski z przeglądu partnerskiego (ang. *peer review*), który grupa robocza zainicjowała i przeprowadziła w pierwszym kwartale 2012 r. Celem przeglądu partnerskiego było podniesienie jakości prowadzonych w Polsce działań z zakresu edukacji globalnej. W intencji organizatorów miała do tego prowadzić wymiana doświadczeń pomiędzy realizatorami projektów oraz szczegółowa analiza i konstruktywna krytyka realizowanych przedsięwzięć. Pozytywnym efektem przeglądu dla organizacji, które nie uczestniczyły w nim w bieżącym roku są rekomendacje i dobre praktyki spisane w tym raporcie.

Dlaczego jakość?

Proces międzysektorowy zainicjowany został przez grupę roboczą w listopadzie 2009 r. konferencją „Rozwój edukacji globalnej w Polsce – perspektywy współpracy międzysektorowej”¹. Było to pierwsze z całego cyklu spotkań, które doprowadziły do stworzenia i podpisania w maju 2011 r. „Porozumienia w sprawie wspierania

rozwoju edukacji globalnej w Polsce”, któremu to dokumentowi towarzyszył również „Raport z procesu międzysektorowego na temat edukacji globalnej”². Problematyka jakości od początku tego dialogu wskazywana była jako jeden z kluczowych obszarów rozwoju edukacji globalnej w Polsce, dlatego podczas konferencji uczestniczki i uczestnicy podzieleni na grupy pracowali m.in. nad tym zagadnieniem. Następnie, planując szereg spotkań międzysektorowych, organizatorzy procesu postanowili poświęcić jedno ze spotkań problematyce jakości. Jej ważkość znalazła również odzwierciedlenie w „Raporcie z procesu międzysektorowego na temat edukacji globalnej”.

Problematyka jakości od lat gości w agendzie europejskich organizacji zajmujących się tematyką edukacji globalnej. Szkoła letnia edukacji globalnej *Development Education Summer School*, organizowana corocznie przez DEEEP, w roku 2011 poświęcona była zagadnieniom jakości oraz ocenie wpływu. Powstała również publikacja na ten temat, wydana przez DEEEP w cyklu „Thematic dossier”³.

Proces przeglądu partnerskiego jest autorską inicjatywą grupy roboczej ds. edukacji globalnej przy Grupie Zagranica. Organizatorzy nie bazowali na żadnych podobnych w swoim charakterze działaniach, gdyż należą one do rzadkości, również na arenie międzynarodowej. Przeprowadzony przegląd został potraktowany jako pilotaż, dający możliwość udoskonalenia mechanizmu oraz narzędzi, które organizacje mogą systematycznie wykorzystywać do podnoszenia jakości działań edukacyjnych.

¹ „Rozwój edukacji globalnej w Polsce – perspektywy współpracy międzysektorowej”, publikacja pokonferencyjna dostępna pod adresem: <http://zagranica.org.pl/images/stories/PublikacjeGZ/EduGLO/rozwoj%20edukacji%20globalnej%20w%20polsce.pdf>

² „Raport z procesu międzysektorowego na temat edukacji globalnej”, dostępny pod adresem: http://zagranica.org.pl/images/stories/EDUKACJA_GLOBALNA/raport_z_procesu_miedzysektorowego_eg.pdf

³ „Quality and impact in development education” DESS 2011 Thematic dossier, dostępny pod adresem: <http://deEEP.org/images/stories/DESS/DESS2011/thematic%20dossier%20dess2011.pdf>

Proces przeglądu partnerskiego

Do udziału w przeglądzie partnerskim zaproszono organizacje oraz instytucje zaangażowane w edukację globalną, proponując im udział w pracach grup podzielonych wg. kryteriów tematycznych – rodzajów podejmowanych przez organizacje działań. Zaproponowane przez organizatorów obszary tematyczne to:

MATERIAŁY EDUKACYJNE

AKCJE I DZIAŁANIA KAMPANIJNE

PROGRAMY WSPARCIA DLA SZKÓŁ I NAUCZYCIELI/EK

KONKURSY NA REALIZACJĘ PROJEKTÓW

Przeprowadzono osiem spotkań, w których udział wzięli przedstawiciele i przedstawicielki 20 organizacji oraz instytucji, często uczestnicząc

w więcej niż jednym spotkaniu oraz w różnych rolach – uczestnika, komentatora lub też moderatora spotkania.

Najwięcej spotkań odbyło się w ramach pierwszego obszaru tematycznego, który cieszył się największym zainteresowaniem uczestników – odbyły się cztery spotkania. Podobnie liczna była grupa zajmująca się programami wsparcia – powstały trzy zespoły, które łącznie przeanalizowały sześć programów. W obszarze kampanii udało się zorganizować jedno spotkanie. Najmniej liczna okazała się być grupa „konkursowa” – zgłoszono do przeglądu tylko jeden konkurs (konkurs regrantingowy Fundacji Edukacja dla Demokracji). W związku z tym organizatorzy postanowili potraktować rezultaty przeglądu w tym obszarze jako niewystarczającą podstawę do formułowania ogólnych wniosków i rekomendacji.

Uczestnicy i uczestniczki przeglądu oraz przedstawione do przeglądu materiały i działania

Nazwa organizacji / instytucji oraz nazwisko reprezentanta/teki	Tytuł publikacji / nazwa działania
MATERIAŁY EDUKACYJNE	
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Aleksandra Niedźwiedzka-Wardak	Publikacja „Oblicza Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej. Materiały do zajęć z edukacji globalnej” Katarzyna Górak-Sosnowska, Urszula Markowska-Manista (red).
Amnesty International, Anna Kuczak, Agnieszka Kochanowicz	Publikacja „Szanuj moje prawa, szanuj moją godność. Moduł 1: Ubóstwo i prawa człowieka” przejdź
Centrum Edukacji Obywatelskiej, Jędrzej Witkowski	„Poradnik dla facylitatorów i facylitatorek. Przewodnik po strategiach aktywnego uczestnictwa w edukacji praw człowieka” przejdź
Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK, Sylwia Gajownik, Izabela Parkitna	Publikacja „Cały świat w klasie” przejdź Autorzy i autorki: Magdalena Noszczyk, Anita Ponikło, Tadeusz Szczepaniak, Małgorzata Wojnarowska
Fundacja Partners Polska, Aleksandra Piotrowska	„Globalnie-Odpowiedzialnie. Komiks dla młodzieży” przejdź Autorka: Ilona Hłowiecka - Tańska
	Film „Szkoła z blachy” przejdź Autorzy: Katarzyna Tekień, Tomek Michalczewski

Nazwa organizacji / instytucji oraz nazwisko reprezentanta/teki	Tytuł publikacji / nazwa działania
MATERIAŁY EDUKACYJNE c.d.	
Instytut Globalnej Odpowiedzialności, Anna Kucińska	„Świat na sprzedaż. Zestaw scenariuszy dla gimnazjum na temat zawłaszczania ziemi w krajach globalnego Południa” przejdź Autorzy: Dorota Moran (IGO), Damien Moran
Polska Akcja Humanitarna, Olga Mielnikiewicz	Pakiet edukacyjny „Rzeczywistość krajów Południa. Cz. 2” Autorka: Anna Paluszek
Polska Zielona Sieć, Magdalena Noszczyk	Materiały edukacyjne „Dla klimatu przeciw ubóstwu” przejdź Autorka: Małgorzata Świderek
AKCJE I DZIAŁANIA KAMPAJNE PROPONOWANE RÓŻNYM GRUPOM, W TYM UCZNIOM / UCZENNICOM ORAZ NAUCZYCIELOM / NAUCZYCIELKOM	
Polska Zielona Sieć, Magdalena Noszczyk	Kampania „Dla klimatu przeciw ubóstwu” przejdź Koordynatorka: Aleksandra Antonowicz
Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu”, Ewelina Osińska	Kampania „Glocal Tour” przejdź Koordynator: Piotr Ołędzki
PROGRAMY WSPARCIA DLA SZKÓŁ I NAUCZYCIELI/NAUCZYCIELEK	
Centrum Edukacji Obywatelskiej, Zuzanna Naruszewicz	Program „Szkoła pełna zasobów” przejdź Koordynacja: Zuzanna Naruszewicz, Nina Gałuszka
Centrum Edukacji Obywatelskiej, Gabriela Lipska-Badoti	Program „Jeden świat – kluby filmowe” przejdź Koordynacja: Gabriela Lipska-Badoti
Ośrodek Rozwoju Edukacji, Artur Brzeziński	Projekt „Edukacja globalna w szkolnych projektach edukacyjnych” (program wsparcia dla nauczycieli) przejdź
Polska Akcja Humanitarna, Dominika Rypa	Szkolenie „Metoda projektu w edukacji globalnej” przejdź Autorka: Dominika Rypa
Polska Zielona Sieć, Magdalena Noszczyk	„O odpowiedzialnej produkcji i konsumpcji zasobów leśnych” – publikacja dla nauczycieli w projekcie „Kupuj odpowiedzialnie drewno i papier” przejdź Autorzy i autorki: Andrzej Żwawa, Magdalena Noszczyk, Maria Huma
Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Światu”, Ewelina Osińska	Park Edukacji Rozwojowej (program wsparcia dla szkół i nauczycieli) przejdź Koordynatorka: Ewelina Osińska

W każdej grupie znalazły się co najmniej dwie organizacje lub instytucje, które przekazały swoje materiały lub działania do omówienia w ramach przeglądu oraz komentatorzy i komentatorki. Po ustaleniu przez grupy terminu spotkania do każdej z grup przydzielono także moderatorkę/moderata, którego zadaniem było czuwanie nad przebiegiem spotkania.

W każdej z grup wybrano spośród jej członków lidera/liderkę. Osoba ta miała za zadanie koordynację prac w grupie tzn. ustaleniem terminu i miejsca spotkania, zadbanie o to, aby wszyscy uczestnicy/uczestniczki mieli dostęp do komentowanych materiałów, znali reguły przeglądu oraz zasady wypełniania kwestionariuszy służących do dyskusji o materiałach lub działaniach.

Nazwa organizacji / instytucji oraz nazwisko reprezentanta	Grupy tematyczne
KOMENTATORZY I KOMENTATORKI	
Fundacja Edukacja dla Demokracji, <i>Justyna Janiszewska</i>	materiały edukacyjne (Amnesty International, Partners Polska)
Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, <i>Małgorzata Górską</i>	materiały edukacyjne (CEO, IGO)
Ministerstwo Środowiska, <i>Magdalena Cheda</i>	programy wsparcia dla szkół i nauczycielek/nauczycieli (CEO, ZNAK)
Instytut Globalnej Odpowiedzialności, <i>Anna Kucińska</i>	programy wsparcia (ORE, PAH)
Ośrodek Rozwoju Edukacji, <i>Grażyna Kurowska</i>	programy wsparcia (CEO, SWM)
Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, <i>Maria Bednarska</i>	materiały edukacyjne (APS, PAH)
Uniwersytet Jagielloński, Wydział Socjologii, <i>Dr Katarzyna Jasikowska</i>	materiały edukacyjne (PZS, ZNAK)
Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania <i>Dr Janusz Reichel, Dr Agata Rudnicka</i>	materiały edukacyjne (APS, PAH)
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, Kraków <i>Dr Ewa Pająk-Ważna</i>	materiały edukacyjne (PZN, ZNAK), kampanie (PZS, SWM)
University of Cambridge, Institute of Anthropology, <i>Elżbieta Drążkiewicz</i>	materiały edukacyjne (CEO, IGO)
Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjnych i Szkoleń, <i>Izabela Witczak</i>	materiały edukacyjne (Amnesty International, Partners Polska)
MODERATORZY I MODERATORKI	
Grupa Zagranica, <i>Katarzyna Krzemińska</i>	materiały edukacyjne (APS, PAH i Amnesty International, Partners Polska), programy wsparcia (ORE, PAH)
Grupa Zagranica, <i>Monika Matus</i>	materiały edukacyjne (CEO, IGO), programy wsparcia (CEO, ZNAK)
Instytut Globalnej Odpowiedzialności, <i>Kordian Kochanowicz</i>	materiały edukacyjne (PZS, ZNAK)
Instytut Globalnej Odpowiedzialności, <i>Marcin Wojtalik</i>	programy wsparcia (CEO, SWM)
Polska Zielona Sieć, <i>Magdalena Klarenbach</i>	kampanie (PZS, SWM)

Uczestnicy/uczestniczki zapoznawali się z materiałami i/lub opisami działań, które miały być omawiane podczas spotkań grup, a następnie wypełniali otrzymane od organizatorów kwestionariusze. Do każdego z obszarów

tematycznych przygotowano odrębny kwestionariusz, oparty na cechach dobrej edukacji globalnej, ustalonych w maju 2011 r. w „Raporcie z procesu międzysektorowego nt. edukacji globalnej”.

Szczegółowe kryteria dobrej edukacji globalnej, uwzględniane podczas oceny materiałów, były ściśle związane z ustaleniami procesu międzysektorowego nt. edukacji globalnej, który odbył się w 2011 roku. Należą do nich między innymi:

1. **Celowość i trafność edukacji globalnej** (odnosząc się do definicji edukacji globalnej) czyli pogłębianie zrozumienia dla takich zagadnień jak zapewnienie pokoju na świecie, zrównoważony rozwój (w sensie społecznym, gospodarczym, środowiskowym), zapewnienie lepszych warunków życia w krajach globalnego Południa oraz budowanie partnerskich relacji między krajami Południa i Północy (w sferze politycznej, kulturalnej, gospodarczej, społecznej itp.).

2. **Kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia** oraz prowadzenie do zrozumienia procesów oraz współzależności globalnych i ich złożoności.

3. **Kształtowanie umiejętności współpracy.**

4. **Dopasowanie do grupy docelowej** - do jej możliwości poznawczych, potrzeb i zainteresowań.

5. **Uznawanie godności ludzkiej, równości, szacunku, uczciwości, sprawiedliwości i solidarności** jako podstawowych wartości, które są respektowane przez wszystkie przekazy i materiały edukacyjne.

6. **Unikanie obrazów i wiadomości szerzących stereotypy**, wzbudzających sensację oraz prowadzących do dyskryminacji.

7. **Upodmiotawianie odbiorców** swoich działań czyli włączanie odbiorców w tworzenie, testowanie i ewaluowanie materiałów edukacyjnych.

8. **Wzmacnianie w odbiorcach postawy zaangażowania społeczno - politycznego** poprzez wskazywanie dostępnych im możliwości działania (na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i globalnym) na rzecz większej sprawiedliwości na świecie.

Rezultatem przeglądu były dobre praktyki oraz rekomendacje z trzech obszarów działalności organizacji i instytucji: publikacji, kampanii oraz programów wsparcia dla szkół i nauczycieli. Najważniejsze wnioski zaprezentowano podczas kwietniowego seminarium, co dało również możliwość przedyskutowania i uzyskania opinii od obecnych na spotkaniu ekspertów i praktyków edukacji globalnej, którzy nie brali udziału w przeglądzie.

Podobnie jak na wszystkich etapach przeglądu

partnerskiego, również praca nad ostatnim jego etapem – opisaniem tych rezultatów w formie niniejszego raportu – miała demokratyczny, inkluzywny charakter i zaproszone były do niej wszystkie osoby, uczestniczące w przeglądzie. Wyłoniony w ten sposób zespół autorek i autorów ponownie podsumował wnioski z kwestionariuszy oraz warsztatowej pracy podczas seminarium, a także uporządkował je w kategorie wg. problemów, których dotyczyły – stąd formuła kolejnych rozdziałów raportu.

Rozdział 1.

Wysokiej jakości materiały edukacyjne

Jak je tworzyć? Co wziąć pod uwagę w procesie wydawniczym?
Wnioski z analizy istniejących materiałów

Kategoria I: Przygotowanie koncepcji publikacji i jej struktura

Rekomendacja 1.I.1. Koncepcja publikacji (dobór treści, metod i formy) powinna powstawać w dialogu z odbiorcami i w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby (np. nauczycieli), powinna też opierać się na analizie możliwości ostatecznej grupy docelowej (np. uczniów).

Ogólna koncepcja publikacji musi wynikać ze zbadanych wcześniej potrzeb odbiorców (np. aktywistów lub nauczycieli). Od wyników analizy potrzeb powinna zależeć tematyka publikacji (wybór omawianych zagadnień), jak i jej forma (materiały zdjęciowe, scenariusze zajęć, czy filmy) oraz sposób wykorzystania (np. ćwiczenie na zajęcia przedmiotowe lub godziny wychowawcze, czy zajęcia pozalekcyjne).

Równolegle koncepcja publikacji powinna uwzględniać możliwości i zainteresowania ostatecznej grupy docelowej (np. uczniów, którzy będą brali udział w zajęciach prowadzonych na podstawie scenariuszy zajęć).

DOBRE PRAKTYKI

„Cały świat w klasie”
Centrum Edukacji Obywatelskiej, www.ceo.org.pl

Publikacja powstała w odpowiedzi na zgłaszaną przez nauczycieli współpracujących z CEO potrzebę uzupełnienia podręczników szkolnych do gimnazjów o treści z zakresu edukacji globalnej. Treści te pojawiły się w podstawie programowej kształcenia ogólnego, ale nie zostały uwzględnione w podręcznikach, ani zeszytach ćwiczeń wykorzystywanych na co dzień w szkole. Autorzy zdecydowali się odejść od formy scenariuszy zajęć, ponieważ otrzymywali od nauczycieli sygnały, że często nie są w stanie poświęcić na dany temat całej jednostki lekcyjnej. Zamieszczone w publikacji krótsze ćwiczenia, które uzupełniają lekcję były odpowiedzią na ten problem.

Treść publikacji – lista ćwiczeń – została przygotowana na podstawie analizy podstawy programowej na III etapie edukacyjnym. Propozycje tematów ćwiczeń zostały skonsultowane z nauczycielami pracującymi na co dzień przy tablicy, część materiałów została przez nich również napisana.

Sposób realizacji:

- Stworzenie koncepcji powinna poprzedzić analiza potrzeb i możliwości odbiorców, na przykład za pośrednictwem ankiety internetowej (ta formuła pozwala na zebranie dużej liczby odpowiedzi) lub grup fokusowych organizowanych w czasie spotkań z nauczycielami lub uczniami (ta formuła pozwala na pogłębienie informacji zdobytych z ankiety i zweryfikowanie postawionych w tym procesie hipotez).
- Opinie nauczycieli można zebrać w czasie spotkania z nauczycielami z zaprzyjaźnionej szkoły albo podczas szkolenia dotyczącego innej tematyki (np. organizowanego przez ośrodek metodyczny lub inną organizację). Warto pytać zarówno o to, jakie tematy nauczyciele są skłonni poruszać, jak i jakiego typu materiałów oczekują i czego potrzebują, by z łatwością z nich korzystać.
- O opinie warto pytać uczniów. W tym celu można zorganizować krótkie warsztaty dla uczniów, które posłużą zebraniu opinii uczniów o metodach i formach pracy, które są dla nich atrakcyjne.
- Warto ująć w planach projektu/finansowania socjologiczne badanie grupy beneficjentów, w szczególności nauczycieli, będących multiplikatorami treści publikacji. Jego celem byłaby diagnoza ich potrzeb, ograniczeń oraz możliwości, a przede wszystkim zainicjowanie współpracy przed rozpoczęciem właściwych działań edukacyjnych w postaci przygotowywania materiałów.

Rekomendacja 1.1.2. Publikacje powinny uwzględniać potrzeby nauczycieli (aktywistów, etc.) o zróżnicowanym doświadczeniu.

Publikacje powinny być budowane w taki sposób, by mogli z nich skorzystać nie tylko nauczyciele posiadający wcześniejsze doświadczenia w zakresie edukacji globalnej, ale również tacy, którzy dopiero pierwszy raz stykają się z tematyką globalną i nie przeszli przez szkolenia w tym temacie. Jest to zasadne szczególnie dlatego, że nakłady publikacji zwykle znacznie przekraczają liczbę nauczycieli (lub innych odbiorców) szkolonych w ramach projektów edukacji globalnej, a coraz większa część materiałów jest też publikowana w Internecie i udostępniana wszystkim zainteresowanym.

DOBRE PRAKTYKI

„Kupuj odpowiedzialnie drewno i papier”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, www.konsument.pl

Materiał ten powstał z uwzględnieniem uwag nauczycieli, które zbierane w formie ankiet ex ante i ex post z pilotażowego projektu edukacyjnego („Akademia 3R”) dały obraz potrzeb nauczycieli. M.in. dzięki temu powstały 2 części materiału edukacyjnego (cz. merytoryczna i cz. edukacyjna), stworzono również scenariusze zajęciowe z większą ilością ćwiczeń aktywizujących, a także podano gotowe konkretne pomysły na dalsze działania po przeprowadzeniu zajęć. Pakiet „Kupuj odpowiedzialnie drewno i papier” zawiera również takie scenariusze, które można rozbić i korzystać jedynie z wybranych form pracy na lekcji. Skomplikowane zagadnienia globalnego przemysłu drzewno-papierniczego zostały rozbite na pomniejsze tematy, by nauczycielom, edukatorom ułatwić przyswajanie tej tematyki i związków przyczynowo-skutkowych.

Sposób realizacji:

- Realizacja tej rekomendacji w zależności od typu materiału może oznaczać konieczność wzbogacenia tekstu publikacji o szczegółową obudowę metodyczną, teksty wprowadzające i opisujące szczegółowo zagadnienia omawiane w poszczególnych materiałach, przykłady wcześniejszego wykorzystania materiałów lub szczegółową bibliografią, na którą składają się łatwo dostępne pozycje.

Rekomendacja 1.1.3. Materiały edukacyjne powinny stawiać sobie cele nie tylko z zakresu wiedzy, ale również umiejętności i wartości.

Publikacje z zakresu edukacji globalnej powinny oddziaływać na sferę wiedzy, ale też sprzyjać kształtowaniu umiejętności i budowaniu postaw określonych w definicji edukacji globalnej (np. krytycznego myślenia, empatii, itp.). Materiały przygotowywane dla nauczycieli powinny w jak największym stopniu unikać uproszczeń wyjaśniających globalne zależności, a można to osiągnąć zawierając w tekście skłaniające do refleksji pytania lub proponując określone metody pracy (w przypadku scenariuszy zajęć, warsztatów, ćwiczeń).

DOBRE PRAKTYKI

"Szanuj moje prawa, szanuj moją godność" Moduł I - Ubóstwo i prawa człowieka
Amnesty International, www.edukacjadlagodnosci.pl

Publikacja stosuje metody wykorzystujące aktywne uczestnictwo odbiorców/czytelników. Częścią każdego z ćwiczeń jest osobista refleksja uczestnika/czki i krytyczna analiza, które mają doprowadzić do podejmowania działania na rzecz redukcji ubóstwa na świecie. Zmiana postaw przejawiająca się w podejmowaniu działania w środowisku szkolnym czy lokalnym jest nadrzędnym celem każdego proponowanego ćwiczenia.

Sposób realizacji:

- Pierwszym krokiem do realizacji tej rekomendacji jest formułowanie celów poszczególnych materiałów edukacyjnych w kategoriach wiedzy, umiejętności i postaw oraz odwoływanie się wprost do wartości, do których odnosi się dany tekst.
- Kolejnym krokiem jest stawianie pytań zachęcających czytelnika do refleksji nad poznawanym tekstem i omawianymi zagadnieniami (np. pytanie o ocenę sprawiedliwości danej sytuacji).
- Kluczowym warunkiem wpływu na umiejętności i postawy jest odpowiedni dobór metod pracy (w ramach obudowy metodycznej materiału). Przykładowo: debaty będą sprzyjały krytycznemu myśleniu; drama będzie wzmacniać poczucie empatii, itd.

Rekomendacja 1.1.4. Publikacje dotyczące poszczególnych zagadnień powinny uwzględniać perspektywę globalnego Południa już od etapu tworzenia struktury publikacji.

W przypadku tworzenia publikacji wprowadzających czytelników w szczegóły wybranych zagadnień globalnych konieczne jest przedstawienie również perspektywy ekspertów z krajów globalnego Południa i zwykłych mieszkańców tych krajów. Ważne jest by nie ograniczać przedstawiania tej perspektywy tylko do wybranych rozdziałów poświęconych na wprowadzenie różnych opinii, ale by uwzględniać ją już od początku tworzenia publikacji (czyli tworzenia jej struktury). Może to oznaczać na przykład inne przeprowadzenie wywodu logicznego, inny podział na rozdziały, przeznaczenie większej części tekstu na wybrane zagadnienia uznane za kluczowe przez partnerów z krajów globalnego Południa.

DOBRE PRAKTYKI

"Szanuj moje prawa, szanuj moją godność" Moduł I - Ubóstwo i prawa człowieka
Amnesty International, www.edukacjadlagodnosci.pl

W cały proces tworzenia publikacji od samego początku włączeni byli na równych zasadach przedstawiciele/ki krajów globalnej Północy, jak i globalnego Południa. Na proces tworzenia publikacji składały się międzynarodowe warsztaty dla współautorów publikacji, grupy fokusowe i zajęcia pilotażowe prowadzone w 14 krajach oraz wizyty studyjne. Prawdziwe historie osób i opisy przypadków naruszeń praw człowieka zostały dostarczone przez przedstawicieli/ki krajów, z których pochodzą.

Sposób realizacji:

- Koncepcję publikacji należałoby skonsultować z ekspertami pochodzącymi z krajów globalnego Południa, w kontakt z nimi można wejść za pośrednictwem polskich organizacji pozarządowych pracujących w tych krajach (np. realizujących projekty współpracy rozwojowej).
- Kontakt z ekspertami z innych krajów można również uzyskać od zagranicznych (również europejskich) partnerów projektów (często europejskie organizacje z krajów, gdzie edukacja globalna ma większe tradycje posiadają takie informacje).
- Można również wykorzystać dane i linki zamieszczone w publikacji Instytutu Globalnej Odpowiedzialności „Kierunek - Południe. Gdzie szukać źródeł?”.
- Jeśli nie jest możliwe skontaktowanie się z ekspertami z krajów globalnego Południa można rozważyć zapoznanie się z kilkoma dostępnymi w Internecie publikacjami pochodzącymi z tych krajów i wykorzystanie perspektyw tam zaprezentowanych.

Rekomendacja 1.I.5. Podstawowe informacje dotyczące celów, struktury, grupy docelowej i przeznaczenia publikacji powinny zostać opisane we wstępie.

Szczegółowe przedstawienie celów, struktury publikacji, grupy docelowej i przeznaczenia materiałów we wstępie publikacji z pewnością ułatwi jej wykorzystanie czytelnikom i pomoże zapobiec przypadkom wykorzystania jej niezgodnie z intencją autorów lub wydawców.

DOBRE PRAKTYKI

"Szczepki moje prawa, szanuj moją godność" Moduł I - Ubóstwo i prawa człowieka
Amnesty International, www.edukacjaDlaGodnosci.pl

Pierwszy rozdział publikacji zawiera podstawowe informacje dotyczące celów jej powstania, głównego obszaru tematycznego, grup docelowych, struktury, itp. Pierwszy rozdział (Wstęp) zawiera podrozdziały, które opisują sposób korzystania z publikacji, ćwiczenia, wskazówki do podjęcia działania oraz szerszy kontekst projektu i kampanii Amnesty International. Ponadto na początku publikacji znajduje się lista skrótów i wykaz terminów z opisem.

Kategoria II: Obudowa metodyczna i dostosowanie do potrzeb

Rekomendacja 1.II.1. Każdy materiał edukacyjny powinien mieć obudowę metodyczną adekwatną do jego celów (przynajmniej w postaci pomysłów na to, jak wykorzystać dany materiał).

Wszystkie publikacje przeznaczone do wykorzystania przez nauczycielki i nauczycieli powinny być wzbogacone o obudowę metodyczną. Doświadczenie pokazuje, że jej brak znacznie ogranicza prawdopodobieństwo wykorzystania materiałów, ponieważ nie wszyscy nauczyciele są w stanie przygotować dobrej jakości zajęcia z zakresu edukacji globalnej.

Rekomendacja ta dotyczy nie tylko materiałów przeznaczonych wyłącznie do wykorzystania w szkole, ale również materiałów, dla których nauczyciele są tylko jedną z grup docelowych, np. pakiety filmowe, komiksy, pamiętniki, zestawy zdjęć, plakaty.

DOBRE PRAKTYKI

"Dzieci chcą się uczyć - wystawa plakatowa dla szkół"
Polska Akcja Humanitarna, www.pah.org.pl

Wystawa to materiał wizualny (6 plakatów, mapa Afganistanu, pocztówki), z broszurą dla nauczyciela, zawierającą opis sytuacji edukacyjnej w Afganistanie (tekst merytoryczny), scenariusze (ćwiczenia do zdjęć) z oznaczeniem dwóch bloków. Pierwszy blok to wstęp do tematu dla klas 1-3 i 4-6 szkoły podstawowej. Blok drugi to materiały dla klas 1-3 gimnazjum i dla szkół ponadgimnazjalnych uzupełnione o pomysły, jak wykorzystać wystawę zdjęć w szkole. Do publikacji można zamówić dwa filmy o problemie edukacji na przykładzie Afganistanu (15- i 20-minutowy).

Sposób realizacji:

- W przygotowaniu obudowy metodycznej pomocą mogą służyć regionalne ośrodki doskonalenia nauczycieli (doradcy metodyczni i konsultanci), doświadczeni nauczyciele zajmujący się wcześniej edukacją globalną lub organizacje pozarządowe posiadające większe doświadczenie w zakresie edukacji.
- Obudowa metodyczna może zostać stworzona także po wydaniu samego materiału i opublikowana w wersji elektronicznej na stronie internetowej lub na płycie dodanej do materiałów drukowanych.

Rekomendacja 1.II.2. Grupa docelowa, do której jest kierowany materiał, powinna być precyzyjnie określona (względem wieku), a treść materiału dostosowana do jej możliwości percepcyjnych.

W przygotowaniu materiałów konieczne jest wzięcie pod uwagę różnicy w możliwościach poznawczych uczniów i uczennic na poszczególnych etapach edukacji. Dobrą praktyką jest przygotowywanie materiałów z myślą o precyzyjnie określonej grupie wiekowej (np. tylko dla gimnazjów). W przeciwnym wypadku nauczyciele będą mieli trudność w wykorzystaniu publikacji: poszczególne ćwiczenia mogą okazać się zbyt łatwe (więc nudne) lub zbyt trudne (więc zniechęcające) dla odbiorców.

DOBRE PRAKTYKI

"Globalnie – Odpowiedzialnie. Materiały dla nauczycieli",
Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK, www.etyczne.pl

Zawarte w publikacji scenariusze są ściśle dostosowane do poziomu nauczania (informacja o poziomie umieszczona jest na samym początku każdego scenariusza), odpowiednio powiązana jest z podstawą programową dotyczącą danego poziomu nauczania i odpowiednio do możliwości uczniów dostosowany został zestaw ćwiczeń i materiały pomocnicze. Ponieważ scenariusze zostały przygotowane przez nauczycielkę – konsultantkę z Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie - i skonsultowane z ekspertem z organizacji pozarządowej mamy pewność, że są one adekwatne do możliwości odbiorców.

Sposób realizacji:

- Warto na początku określić grupę docelową i sprawdzić, czy proponowane w publikacji zagadnienia i ich poziom trudności są podobne do zagadnień przewidzianych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu kształcenia.
- Dobrym sposobem sprawdzenia adekwatności materiałów do możliwości odbiorców jest ich przetestowanie lub skonsultowanie z wybranymi nauczycielami.

Rekomendacja 1.II.3. Obudowa metodyczna materiałów przeznaczonych do wykorzystania w szkole powinna zawierać minimum: cele edukacyjne, poziom zaawansowania, optymalną liczebność grupy, instrukcję wykorzystania krok po kroku (ze szczególnym uwzględnieniem omówienia ćwiczeń), odniesienie do podstawy programowej kształcenia ogólnego.

Oprócz elementów opisanych powyżej obudowę metodyczną można uzupełnić również o wskazanie wykorzystywanych metod, narzędzi dydaktycznych, materiałów koniecznych do poprowadzenia zajęć zgodnie z opisaną propozycją. Warto umieścić informacje o tym, w którym miejscu, na jakim przedmiocie w podstawie programowej nauczyciele będą mogli zrealizować proponowane w publikacji zagadnienie – ułatwia to znacznie planowanie lekcji przez nauczyciela.

DOBRE PRAKTYKI

„Globalnie – Odpowiedzialnie”,
Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK, www.etyczne.pl

Każdy scenariusz dołączony do publikacji zawiera pełny spis przedmiotów, których dotyczy dana tematyka, dokładnie opisaną podstawę programową oraz cele, metody, techniki, formy pracy i materiały pomocnicze do zajęć. Wszystkie scenariusze zostały przygotowane przez konsultantkę - nauczycielkę z Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie na podstawie części teoretycznej przygotowanej przez ekspertów z organizacji pozarządowych zajmujących się tematyką edukacji globalnej.

Sposób realizacji:

- W przygotowaniu tak określonej obudowy metodycznej mogą pomóc doradcy metodyczni, konsultanci i nauczyciele.

Rekomendacja 1.II.4. Materiały edukacyjne kierowane do szkół i przedszkoli powinny być konsultowane z metodykami i/lub nauczycielami danego poziomu edukacji.

W tworzeniu materiałów edukacyjnych powinny brać udział osoby, które posiadają bezpośrednie doświadczenie pracy z młodymi ludźmi (w szkołach, centrach młodzieżowych, domach kultury lub innych instytucjach). Konsultacje z metodykami i/lub nauczycielami zapewniają adekwatność materiałów do potrzeb odbiorcy i kontekstu, w którym mają być wykorzystywane.

DOBRE PRAKTYKI

„Szkoła pełna energii”
Centrum Edukacji Obywatelskiej, www.ceo.org.pl

Wszystkie ćwiczenia i scenariusze zajęć zamieszczone w publikacji zostały przed publikacją przekazane do oceny metodycznej konsultantom i doradcom metodycznym współpracującym z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń. W ramach współpracy CEO i WCIES, eksperci oceniali przygotowane materiały za darmo. Informacja o współpracy pomiędzy dwoma instytucjami została zamieszczona na stronie tytułowej publikacji.

Sposób realizacji:

- Instytucja publikująca materiały może skontaktować się z lokalnym ośrodkiem doskonalenia nauczycieli (jest ich w Polsce ponad 300) lub szkołą, i wykorzystać doświadczenie pracowników tych instytucji, przekazując na przykład w zamian część nakładu publikacji.

- Prowadząc konsultacje z nauczycielami lub metodykami warto zadać konsultantom i konsultantkom konkretne pytania o kluczowe naszym zdaniem pytania (np. czy dany element jest możliwy do wykonania w dużej grupie, czy czas jest prawidłowo oszacowany, czy konkretna instrukcja będzie zrozumiała dla młodzieży).
- Dobrą praktyką jest spisywanie na bieżąco zgłaszanych przez konsultantów uwag lub przyjmowania uwag w formie pisemnej, łatwiej wtedy do nich wrócić lub doprecyzować jeśli wydają się niejasne.

Rekomendacja 1.II.5. Publikacja powinna w jasny sposób wskazać sposoby i możliwości dostosowania materiałów do innych grup.

W wypadku tworzenia materiałów kierowanych do szerokich grup (np. dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych) warto opisując sposób ich wykorzystania (np. w scenariuszu zajęć) zaznaczyć przynajmniej dwie opcje wykonania kluczowych ćwiczeń (prostszą dla młodszych grup i trudniejszą, dla grup bardziej zaawansowanych). Można przykładowo przewidzieć inne pytania do dyskusji uczestników, przygotować inne studia przypadków, przewidzieć pracę w parach zamiast samodzielnej, rozbudować lub uprościć zadania do wykonania w grupach.

Sposób realizacji:

- Propozycje zmian (uproszczeń lub rozwinięcia) poszczególnych elementów najlepiej przygotować po wypróbowaniu materiału w grupie odbiorców w porozumieniu z nauczycielami lub metodykami, którzy materiał wypróbowywali.
- Warto również pamiętać o wprowadzeniu możliwości zróżnicowania materiału nawet dla tej samej grupy wiekowej (wiele ćwiczeń zadziała inaczej w tzw. „dobrych klasach”, a inaczej z tzw. „trudną młodzieżą”).

Rekomendacja 1.II.6. Materiały edukacyjne powinny być wypróbowywane przez odbiorców przed ich publikacją.

Zaangażowanie ekspertów metodycznych w tworzenie publikacji może okazać się niewystarczające. Najlepszą formą sprawdzenia jakości materiału, adekwatności i skuteczności jest jego wypróbowanie w sytuacji maksymalnie zbliżonej do tej, w której będzie później stosowany (w klasie, na zajęciach pozalekcyjnych, na warsztacie, itp.). W idealnej sytuacji pilotaż prowadzony jest przez osoby nie zaangażowane w proces tworzenia publikacji (takie, które będą korzystały z publikacji), w obecności redaktora lub autora. Przed pilotażem warto spisać kluczowe pytania, na które chcemy znaleźć odpowiedź jako autorzy (ułatwi to obserwację), po jego zakończeniu poprosić osobę wykorzystującą materiał o informację zwrotną na jego temat i spisać wszystkie jej odpowiedzi i komentarze.

DOBRE PRAKTYKI

"Szanuj moje prawa, szanuj moją godność" Moduł I - Ubóstwo i prawa człowieka
Amnesty International, www.edukacja.lagodnosci.pl

Ważną częścią procesu tworzenia publikacji było przeprowadzenie pilotażu powstałych treści. Nauczyciele/ki i trenerzy/ki z 14 krajów w ciągu trzech miesięcy przeprowadzili szereg zajęć pilotażowych dla grup docelowych publikacji. Osoby prowadzące pilotaż wypełniały takie same formularze, oceniając scenariusze lekcji pod względem ich spójności, trafności, odpowiedzi na potrzeby grupy i wskazując na problemy, które powstały podczas zajęć. Treść publikacji została zmodyfikowana na podstawie dostarczonych formularzy.

Sposób realizacji:

- O pomoc w przeprowadzeniu pilotażu można poprosić zaprzyjaźnione z naszą instytucją szkoły lub placówki.
- Wsparciem w prowadzeniu pilotażu mogą być ośrodki doskonalenia nauczycieli znajdujące się w całej Polsce (mogą ułatwić kontakt ze szkołami, konsultant lub doradca metodyczny może również sam przeprowadzić zajęcia).
- Jeśli autorzy publikacji będą mieli możliwość obserwacji zajęć warto przygotować prostą kartę obserwacji z pytaniami, które pomogą skupić się na czynnikach, które uznajemy za kluczowe.

Rekomendacja 1.II.7. Informacje o zakresie konsultacji materiałów i jednostkach (lub osobach), które były w ten proces zaangażowane powinna zostać umieszczona we wstępie do publikacji.

Stopka redakcyjna publikacji (niezależnie od tego, czy jest to wydawnictwo drukowane, czy elektroniczne) powinna zawierać imiona i nazwiska osób (oraz nazwy instytucji) zaangażowanych w proces konsultacji, wraz z krótkim objaśnieniem, jak przebiegał ten proces.

DOBRE PRAKTYKI

"Szanuj moje prawa, szanuj moją godność" Moduł I - Ubóstwo i prawa człowieka
Amnesty International, www.edukacja.dlagodnosci.pl

Okładka przednia i tylna zawiera informacje o samym procesie tworzenia i pilotowania publikacji oraz o wszystkich osobach włączonych w ten proces.

Kategoria III: Wykorzystanie obrazów i grafik

Rekomendacja 1.III.1. Wykorzystywane w publikacji zdjęcia powinny być zgodne z Kodeksem obrazów i przesłań CONCORD (w szczególności powinno się unikać obrazów drastycznych i/lub szokujących).

Publikacje, które oprócz treści merytorycznych wykorzystują przekaz wizualny stanowiąc mogą bardzo atrakcyjny materiał dydaktyczny dla nauczycieli oraz uczniów. Dobór zdjęć powinien być zgodny z „Kodeksem w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa”. Wzbogacanie materiałów o odpowiednio dobrane zdjęcia jest szczególnie istotne, gdyż przekaz medialny dotyczący sytuacji w krajach Południa docierający do uczniów, bywa niepełny lub drastyczny (a więc sprzeczny z zasadami kodeksu).

Rekomendacja ta dotyczy w najwyższym stopniu tych materiałów wizualnych (filmy, zdjęcia, plakaty), które stanowią podstawę opracowania scenariuszy zajęć.

DOBRE PRAKTYKI

„Rzeczywistość krajów Południa”
Polska Akcja Humanitarna, www.pah.org.pl

Zestaw 10 zdjęć ukazujący wybrane aspekty rzeczywistości (edukacja, katastrofa naturalna, odpowiedzialna moda, zmiany klimatyczne, migracja i uchodźstwo, takich krajów jak: Nikaragua, Autonomia Palestyńska, Afganistan, Kenia, Libia, Sudan Południowy, Nepal, Haiti, Mauritius, wzbogacony o zeszyt z ćwiczeniami do zdjęć, przewidzianych dla różnych grup wiekowych. Zdjęcia wykonane i dobrane odpowiednio do treści z poszanowaniem zasad kodeksu, opatrzone długim i wyczerpującym komentarzem merytorycznym. W zeszycie ćwiczeń – nawiązanie do Kodeksu.

DOBRE PRAKTYKI

CD „Jedna planeta – jedna cywilizacja”
Polska Zielona Sieć, www.globalnepoludnie.pl

Materiał filmowy z projektu „Dla klimatu przeciw ubóstwu” pochodzi z Nepalu, Bangladeszu, Etiopii i Brazylii. Są to fragmenty filmu „Jedna planeta, jedna cywilizacja”. Pokazuje, jak zmiany klimatu wpływają na stan środowiska przyrodniczego i problemy społeczne w skali globalnej. „Historia jednego bohatera” jako forma przekazu Południa: Nipy, Tsering, Donildo i Satu, przedstawiona jest w krótkich obrazach filmowych (na tyle by utrzymać uwagę młodzieży) i ukazuje „ludzki wymiar” zmian klimatu.

Sposób realizacji:

- W trakcie opracowywania koncepcji merytorycznej materiałów dydaktycznych powinno się uwzględniać informacje zawarte w kodeksie, zwłaszcza w przypadku łączenia tekstu z przekazem graficznym (zdjęcia, filmy). Kodeks (w j. polskim) jest dostępny pod następującym linkiem: <http://www.igo.org.pl/pobierz/kodeks-w-sprawie-obrazow-i-wiadomosci-dot-krajow-poludnia.pdf>.
- W przygotowaniu zgodnych z kodeksem materiałów pomocne będzie zapoznanie się z wytycznymi opracowanymi przez IGO (Poradnik IGO „Jak mówić o większości świata”, http://www.igo.org.pl/pobierz/jak-mowic-o-wiekszosci-swiata_poradnik-igo.pdf).
- Informacje na temat zgodności opracowanego materiału z kodeksem powinny być umieszczane w formie standardowej noty (np. w stopce redakcyjnej).
- Rekomendacja dodatkowa/uzupełniająca: Umieszczenie w publikacjach informacji o materiałach ORE poświęconych tematyce kodeksu ułatwia nauczycielom/kom zapoznanie się z istotą kodeksu, a ewentualna realizacja zajęć na podstawie proponowanych scenariuszy może stanowić wprowadzenie w tematykę EG (por. dwa scenariusze zajęć „Godzina wychowawcza - kodeks obrazów” oraz „Rzetelne przekazywanie wiedzy” dostępne w plikach PDF na stronach ORE - Wydział Rozwoju Kompetencji Społecznych i Obywatelskich, zakładka, materiały z edukacji globalnej: http://www.ore.edu.pl/strona-ore/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=96:materiay-dot.-edukacji-globalnej&Itemid=1208)
- Wykaz przydatnych stron internetowych omawiających tematykę kodeksu może być włączony w strukturę bibliografii/netografii (o ile w publikacji zaplanowano umieszczenie bibliografii/netografii).

Rekomendacja 1.III.2. Zdjęcia do publikacji powinny być dobrane w taki sposób, by wzmacniały przekaz publikacji, a nie mu przeczyły lub pozostawały bez związku z nim. Zdjęcia nie powinny wprowadzać nowych zagadnień, jeśli brakuje do nich odniesienia w tekście.

W przygotowaniu materiałów dydaktycznych warto zadbać o starannie wyselekcjonowany dobór zdjęć. Im bardziej zdjęcia odpowiadają poruszonym zagadnieniom, tym przekaz jest pełniejszy i bardziej rzetelny. Warto pamiętać o zasadzie „jeden obraz równa się tysiąc słów”.

DOBRE PRAKTYKI

„Dzieci chcą się uczyć - wystawa plakatowa dla szkół”
Polska Akcja Humanitarna, www.pah.org.pl

Wystawa składa się z 6 plakatów i 6 pocztówek dobranych w taki sposób, aby na przykładzie jednego kraju - Afganistanu - ukazać szerokie spektrum problemów związanych z dostępem do edukacji, symptomatycznych dla wielu krajów globalnego Południa. Wszystkie zdjęcia dotyczą jednego zagadnienia – dostępu i prawa do edukacji, które w połączeniu z tekstem merytorycznym kompleksowo opisują zagadnienie.

Sposób realizacji:

- Należy pamiętać, że odpowiedni dobór zdjęć nie wiąże się jedynie z koniecznością zachowania zgodności z Kodeksem. Zgodność z Kodeksem stanowi podstawę dokonywania selekcji, a kolejnymi kluczowymi elementami doboru zdjęć są: wzmocnienie przekazu, zwiększenie atrakcyjności publikacji, wykorzystanie zdjęć autorstwa osób znajdujących się na fotografii.
- W poszukiwaniu podobnych zdjęć można wykorzystać również zasoby Internetu, np. repozytorium flickr.com, w którym część zdjęć dostępna jest na licencji Creative Commons.

Rekomendacja 1.III.3. Każde zdjęcie powinno być precyzyjne opisane (ze wskazaniem, co się na tym zdjęciu znajduje).

Zdjęcia w materiałach edukacyjnych powinny być wykorzystywane w sposób odpowiedzialny i świadomy, nie powinny być wykorzystywane jako nieopisane ilustracje tekstu. Każde zdjęcie powinno być odpowiednio opisane, warto zwrócić uwagę na fakt, że odbiorcy publikacji mogą dostrzec na zdjęciu coś innego niż było w intencji autora (np. często na zdjęciach ze slumsów odbiorcy nie widzą nic oprócz ubóstwa, niezależnie od tego co oprócz tła przedstawia sama fotografia). Umieszczenie precyzyjnego opisu na zdjęciu pomaga również w przyciągnięciu uwagi oglądającego do interesujących nas motywów przedstawionych na fotografii.

DOBRE PRAKTYKI

„Rzeczywistość krajów Południa”
Polska Akcja Humanitarna, www.pah.org.pl

Zestaw 10 zdjęć ukazujący wybrane aspekty rzeczywistości (edukacja, katastrofa naturalna, odpowiedzialna moda, zmiany klimatyczne, migracja i uchodźstwo, takich krajów jak: Nikaragua, Autonomia Palestyńska, Afganistan, Kenia, Libia, Sudan Południowy, Nepal, Haiti, Mauritius wzbogacony o zeszyt z ćwiczeniami do zdjęć, przewidzianych dla różnych grup wiekowych. Zdjęcia wykonane i dobrane odpowiednio do treści z poszanowaniem zasad kodeksu, opatrzone długim i wyczerpującym komentarzem merytorycznym. W zeszycie ćwiczeń – nawiązanie do Kodeksu.

Sposób realizacji:

- Dokonując wyboru zdjęć stanowiących uzupełnienie treści publikacji należy rozważyć, czy posiadamy pełne informacje na temat kontekstu sytuacyjnego, danych osób umieszczonych na fotografii, autora zdjęcia.
- W przypadku braku wystarczających informacji należy upewnić się, czy możliwe będzie ich uzupełnienie (warto wówczas uściślić, w jakim czasie i przez kogo).
- O zbieranie wszystkich informacji potrzebnych do opisu zdjęcia warto zadbać już w czasie jego robienia, zwykle uzupełnienie tych informacji będzie trudne. Można w tym celu rozważyć przeszkolenie pracowników, współpracowników i wolontariuszy organizacji, o których wiemy, że będą mieli możliwość wykonania takich zdjęć.

Rekomendacja 1.III.4. Warto wykorzystywać zdjęcia robione przez przedstawicieli grup, które opisujemy i dodawać do nich podpisy autorstwa osób przedstawionych na zdjęciach.

Zdjęcia zrobione samodzielnie przez przedstawicieli grup, które opisują nasze materiały mają często większą moc i lepiej oddają specyfikę ich sytuacji, choćby dlatego, że pozwalają przedstawicielom opisywanych grup samodzielnie wybrać temat zdjęcia. Koniecznie należy pamiętać o tym, że nawet zdjęcia wykonane przez tych autorów muszą być zgodne z Kodeksem.

Sposób realizacji:

- Realizacja tej rekomendacji jest możliwa we współpracy z organizacjami, które prowadzą działania w krajach opisywanych są w materiałach edukacyjnych. Warto wejść z nimi w kontakt.
- Warto skontaktować się z przedstawicielami/kami lokalnych mediów, które zwykle dysponują zdjęciami o interesującej nas tematyce. Prawa do wykorzystania zdjęć można zakupić lub otrzymać za darmo.
- W poszukiwaniu podobnych zdjęć można wykorzystać również zasoby Internetu, np. repozytorium flickr.com, w którym część zdjęć dostępna jest na licencji Creative Commons.
- Należy uwzględnić wymogi prawa autorskiego, tzn. uzyskać każdorazowo zgodę na wykorzystanie zdjęcia na danym polu eksploatacji

Rekomendacja 1.III.5. Zdjęcia i grafiki w publikacji powinny być podpisywane w jednakowy sposób (z podaniem imienia i nazwiska przedstawianej osoby i autora fotografii, daty i miejsca wykonania fotografii, wyjaśnieniem sytuacji).

Sposób realizacji:

- Należy zadbać o jednakową konwencję opisywania zdjęć/grafik w całej publikacji.
- Podstawowe informacje związane z zamieszczanymi zdjęciami powinny uwzględniać: imię (lub imię/nazwisko) osoby przedstawionej na fotografii, imię/nazwisko autora fotografii, datę/miejsce wykonania zdjęcia oraz wyjaśnienie kontekstu sytuacyjnego.
- Informacje mogą być umieszczone zarówno bezpośrednio na zdjęciu (np. imię osoby przedstawionej na fotografii), jak i na końcu publikacji lub rewersie plakatu (informacje uzupełniające np. autor/ka zdjęcia).

Kategoria IV: Treść publikacji

Rekomendacja 1.IV.1. Materiały metodyczne dla nauczycieli (np. scenariusze zajęć lub gier) powinny być każdorazowo uzupełniane o teksty merytoryczne przedstawiające w wyczerpujący sposób zagadnienie poruszane w ćwiczeniu.

Uzupełnienie materiałów metodycznych o rzetelne i (w miarę możliwości) wyczerpujące teksty umożliwia nauczycielowi pogłębienie wiedzy w tematyce dotyczącej materiału, co ma znaczący wpływ na jakość realizacji zajęć/lekcji. Dokładne omówienie zakresu tematycznego, umożliwia lepsze zrozumienie tematu przez uczniów.

DOBRE PRAKTYKI

„Afganistan. Materiały edukacyjne dla szkół”
Polska Akcja Humanitarna, www.pah.org.pl

Publikacja, która w wyczerpujący sposób opisuje wybrane aspekty życia codziennego w tym kraju. W części „ABC Afganistanu” zawiera zarówno podstawowe informacje o kraju jak i opis historii, rozwoju gospodarczego i społecznego, stopnia realizacji MDG. Część „Życie codzienne” obejmuje zagadnienie, takie jak ludzie, kultura i sztuka, czas wolny i świętowanie oraz codzienność. Ostatnia część zawiera 8 scenariuszy zajęć dla różnych grup wiekowych (od nauczania zintegrowanego do ponadgimnazjalnego) z bardzo bogatym materiałem pomocniczym, pochodzącym w dużym stopniu bezpośrednio od mieszkańców Afganistanu.

Sposób realizacji:

- Należy zadbać o to, aby teksty były różnorodne i zawierały np.: dokumenty, dane statystyczne, wywiady, wypowiedzi osób, studia przypadków, analizy, teksty publicystyczne, naukowe.
- Szczególnie należy zwrócić uwagę, aby treść ukazywała różne punkty widzenia oraz tłumaczyła przyczyny, kontekst (społeczny, kulturowy, gospodarczy, etc.) i konsekwencje opisywanego zjawiska czy problemu.
- Teksty powinny być opracowane przez specjalistów w danej dziedzinie. O ile redaktor/ka, koordynator/ka, autor/ka materiału metodycznego sam/a nie jest specjalistą/ką w danym temacie, wskazana jest współpraca z ekspertami zewnętrznymi lub konsultacja merytoryczna. Specjalistów/tek można szukać na stronach uczelni wyższych.
- Warto pamiętać, aby tekst napisany był prostym, zrozumiałym językiem.
- Teksty powinny odnosić się do podstawy programowej i uzupełniać treść podręcznika w danym temacie.

Rekomendacja 1.IV.2. Warto wzbogacać materiały edukacyjne kierowane do nauczycieli o teksty, które mogą również wykorzystywać sami młodzie ludzie.

Wzbogacenie publikacji o teksty skierowane do uczniów pozwala im pogłębić wiedzę w danym temacie, zaciekawiać do dalszych poszukiwań informacji oraz znacznie ułatwia pracę nauczycielowi, który może np. rozdać do czytania tekstu samodzielnego, w grupach lub w domu.

DOBRE PRAKTYKI

„Globalnie – Odpowiedzialnie – komiks dla młodzieży”,
Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK, www.etyczne.pl

Komiks zawiera dwie historie. Pierwsza z nich dotyczy odpowiedzialnej konsumpcji i sytuacji pracowników fabryk odzieżowych w Chinach, a druga poświęcona jest problemowi wody pitnej w Afryce. Po każdej historii umieszczony jest – specjalnie dla uczniów – zestaw krótkich ćwiczeń do samodzielnego lub grupowego wykorzystania. Komiks pozwala pogłębić wiedzę uczniom niezależnie od zajęć szkolnych. Treść komiksu przed jego wydaniem została skonsultowana z grupą młodzieży w zakresie języka, uzyskanej wiedzy, atrakcyjności i przystępności.

Sposób realizacji:

- Warto teksty dla uczniów umieszczać w publikacji w takim formacie, aby można je było bez trudu skopiować i rozdać uczniom do samodzielnego czytania, np. jako pracę domową.
- Dobrze jest załączać do danego tekstu pytania do refleksji dla uczniów.
- Teksty dla uczniów powinny być pisane w inny sposób niż dla nauczycieli: bardziej przystępnie; warto zastanowić się nad atrakcyjną formą, np. komiksem.
- Teksty dla uczniów powinny być (w miarę możliwości) konsultowane z tą grupą odbiorców, np. w czasie organizowanych w szkołach warsztatów.

Rekomendacja 1.IV.3. Drukowane materiały edukacyjne warto wzbogacać publikowanymi na płytach CD/DVD lub innych nośnikach wywiadami, krótkimi filmami lub plikami audio, które prezentują perspektywę globalnego Południa.

Materiał audio-wizualny jako dodatek do publikacji podnosi jej atrakcyjność edukacyjną. Filmy, zdjęcia czy pliki audio angażują więcej zmysłów, co sprzyja lepszemu zapamiętaniu treści oraz budowaniu większej

więzi między bohaterem materiału a odbiorcą. Zdjęcia i filmy unaoczniają nam lepiej to, co napisane w tekście; są żywym przekazem emocji i cech przedstawianych osób.

DOBRE PRAKTYKI

„Kupuj odpowiedzialnie drewno i papier”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, www.konsument.pl

Pakiet edukacyjny „Kupuj odpowiedzialnie drewno i papier” składający się z części merytorycznej i części edukacyjnej, został wzbogacony o zdjęcia, krótkie filmy i artykuły z krajów globalnego Południa. Kilkuminutowe filmy to nagrania – wywiady z Brazylii, Kamerunu, Chile i Burkina Faso. „Historia jednego bohatera” to forma multimedialna dla wybranej grupy wiekowej oraz dostosowana do specyfiki zajęć lekcyjnych (które trwają 45 minut i nie można sobie pozwolić na dłuższe materiały filmowe w ramach lekcji). Ponadto w Pakiecie znajdują się zdjęcia z wyżej wymienionych krajów (do tego zdjęcia z Wietnamu oraz Polski), które pokazują różne aspekty gospodarowania zasobami leśnymi w różnych częściach świata. Dobór zdjęć i opisy do nich są zgodne z „Kodeksem w sprawie . . .”, by w niedyskryminujący i nieuprzedzający sposób pokazać życie w krajach Południa. Dodatkowo, by pokazać ujęcie tematu na różnych poziomach (lokalnym, regionalnym, kontynentalnym i międzynarodowym) wybrano i opracowano zbiór artykułów z różnych stron świata (kraje globalnego Południa i Północy), pokazujące globalne wyzwania dla sektora leśno-drzewnego.

Sposób realizacji:

- Przy doborze materiału audio-wizualnego należy pamiętać o zasadach Kodeksu w sprawie obrazów i przesłań, który może być narzędziem weryfikacji materiałów i informacji.
- Szczególną wartość mają materiały wizualne i zdjęcia oraz podpisy autorstwa osób, które na nich są.
- Należy pamiętać, aby w materiale uwzględnić wielość aspektów, poglądów i opinii (patrz: rekomendacja 1.IV.7).
- Jeśli nie mamy możliwości samodzielnego wykonania materiału audio-wizualnego, warto rozważyć jego zakup. Jest wiele organizacji, inicjatyw, instytucji z globalnego Południa, z którymi możemy skontaktować się w tej sprawie. Wiele z nich udostępnia materiał bezpłatnie lub za niewielką opłatą. Przykładem może być <http://kiberatv.blogspot.com/>. Wielu dystrybutorów filmów dokumentalnych udostępnia swoje filmy w celach edukacyjnych na podobnych zasadach.
- Można rozważyć wykorzystanie filmów dostępnych legalnie w Internecie poprzez portale iplex.pl lub kinoplex.pl.

Rekomendacja 1.IV.4. W tekstach merytorycznych zawartych w publikacjach (w szczególności w tekstach kierowanych do uczniów) powinno się w jasny sposób oddzielać od siebie fakty i opinie.

Z tekstu powinno wyraźnie wynikać, czy prezentowany jest fakt, czy też opinia danej osoby czy grupy osób. Czytelnik powinien mieć pewność co do wiarygodności danych i znać ich źródło. Na podstawie faktów może sam wyrobić sobie własną opinię, a opinia innej osoby może zachęcić do krytycznego myślenia i poszukiwania własnych przemyśleń – fakty i opinie nie powinny więc być mieszane w jednym tekście.

Sposób realizacji:

- Warto zastanawiać się nad uporządkowaniem treści tekstu według określonego schematu, np. stosując wyraźne graficzne wyróżniki w tekście: FAKT, OPINIA.
- Jeśli tekst skierowany jest do młodzieży można pokusić się na wstępie o definicję faktu i opinii, a nawet ćwiczenia dotyczące pracy z faktami i opiniami.
- Jeśli materiał przedstawia kontrowersyjne zagadnienie warto przedstawić kilka opinii i zachęcić uczniów i uczennice do zastanowienia, jakie interesy w danym temacie mają poszczególne grupy, czym różnią się ich opinie, jak dobierają fakty, by wykazać prawdziwość swoich tez.

Rekomendacja 1.IV.5. Publikacje powinny w równym stopniu prezentować perspektywę europejską (polską) i perspektywę globalnego Południa.

W dobrej i rzetelnej publikacji z zakresu edukacji globalnej konieczne jest przedstawienie perspektywy ekspertów, jak i zwykłych mieszkańców zarówno krajów Europy (w tym Polski), jak i krajów globalnego Południa. Ważne jest by nie ograniczać przedstawiania tych perspektyw tylko do wybranych tekstów, czy całych rozdziałów (w przypadku publikacji) poświęconych na wprowadzenie różnych opinii, ale by uwzględniać ją już od początku tworzenia struktury publikacji. Może to oznaczać inne przeprowadzenie wywodu logicznego, inny podział na rozdziały, przeznaczenie większej części tekstu na wybrane zagadnienia uznane za kluczowe przez partnerów z krajów globalnego Południa.

Sposób realizacji:

- Poszukując informacji na wybrany temat należy korzystać zarówno ze źródeł europejskich, jak i pochodzących bezpośrednio z krajów Południa.
- Teksty oraz samą koncepcję publikacji warto konsultować z ekspertami pochodzącymi z krajów globalnego Południa; w kontakt z nimi można wejść za pośrednictwem polskich organizacji pozarządowych np. realizujących projekty współpracy rozwojowej.
- Kontakt z ekspertami z innych krajów można również uzyskać od zagranicznych (również europejskich) partnerów projektów (często europejskie organizacje z krajów, gdzie edukacja globalna ma większe tradycje posiadają takie informacje).
- Jeśli nie jest możliwe skontaktowanie się z ekspertami z krajów globalnego Południa można rozważyć zapoznanie się z dostępnymi w Internecie publikacjami pochodzącymi z tych krajów i wykorzystanie stron i portali internetowych, gazet i magazynów pochodzących z krajów globalnego Południa.

Rekomendacja 1.IV.6. Publikacje powinny prezentować różne opinie pochodzące z globalnego Południa, które dotyczą omawianego zagadnienia.

Należy zwrócić szczególną uwagę, aby w tekstach prezentujące punkt widzenia mieszkańców krajów globalnego Południa, unikać tworzenia wrażenia, że jest ono monolitem, a perspektywa Południa jest jedna i zawsze taka sama. Podobne zastrzeżenie dotyczy globalnej Północy, tutaj również często spotykamy się z różnorodnymi opiniami i warto postarać się o to, by nasz materiał to odzwierciedlał.

Sposób realizacji:

- Należy zadbać o prezentację głosów i opinii zarówno z różnych krajów danego obszaru geograficznego albo różnych obszarów geograficznych (kontynentów), wybierając kraje o zróżnicowanej sytuacji społeczno-ekonomicznej (np. według HDI) oraz opinie przedstawicieli różnych warstw społecznych, zawodów (np. politycy, działacze społeczni, przedstawiciele biznesów), przynależności politycznej, religii, kobiet i dzieci - w danym kraju lub obszarze.
- Warto zestawiać obok siebie różniące się między sobą opinie na dany temat przedstawicieli globalnego Południa z różnych krajów lub obszarów.
- Pomocą w poszukiwaniu takich zróżnicowanych opinii mogą być blogi dziennikarzy i intelektualistów z globalnego Południa lub publikacja Instytutu Globalnej Odpowiedzialności „Kierunek - Południe. Gdzie szukać źródeł?”.

Kategoria V: Wykorzystanie źródeł

Rekomendacja 1.V.1. Materiały edukacyjne (w szczególności merytoryczne) powinny odwoływać się do źródeł pierwotnych, a nie tylko danych przetworzonych i materiałów innych organizacji pozarządowych.

DOBRE PRAKTYKI

„Oblicza Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej. Materiały do zajęć z edukacji globalnej”
Akademia Pedagogiki Specjalnej, www.aps.edu.pl

Publikacja stanowi zbiór materiałów pomocniczych dla nauczycieli i nauczycielek szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w postaci modułów edukacyjnych do zastosowania na lekcjach historii, WOS, geografii i WOK. Każdy z modułów zawiera teksty merytoryczne dotyczące poruszanych zagadnień z obszaru edukacji globalnej lub międzykulturowej. W tekstach tych zawarte są odniesienia do literatury źródłowej, w oparciu o którą powstała publikacja. Autorzy i autorki korzystali z pierwotnych, oryginalnych materiałów a nie cudzej ich interpretacji, co podnosi wartość merytoryczną publikacji, a także umożliwia weryfikację podanych informacji.

Sposób realizacji:

- Tworząc materiały edukacyjne należy zadbać o wykorzystywanie pierwotnych, oryginalnych źródeł pochodzenia informacji. Informacje, które zostały zaadaptowane przez innych mogą pozostawać w sprzeczności do wyznaczonych w przygotowywanej publikacji celów oraz bywają obciążone ryzykiem błędu.
- Tworzenie materiałów edukacyjnych może się więc wiązać z wykorzystywaniem tekstów autorów zagranicznych, stąd należy określić możliwości dokonywania tłumaczeń przez zespoły opracowujące publikację.
- Warto, oprócz podawania źródeł, podać zasady wyszukiwania i weryfikowania materiałów w Internecie.

Rekomendacja 1.V.1. W materiałach edukacyjnych powinny być stosowane standardowe zasady cytowań (imię i nazwisko osoby, data, funkcja/opis osoby), każdorazowo z podaniem źródła.

Sposób realizacji:

- W trakcie przygotowywania publikacji warto zwrócić uwagę na wykorzystywane do cytowania źródła oraz dane personalne cytowanych osób. Wprowadzanie cytatów będzie wiarygodne tylko pod warunkiem precyzyjnego podawania danych na temat autora wypowiedzi.
- Oprócz danych personalnych (imię, nazwisko) osoby, której wypowiedź jest cytowana w publikacji zaleca się wskazanie jej funkcji zawodowych lub wpisanie krótkiej noty biograficznej. Taki sposób prezentacji danych nie tylko poszerza perspektywę lecz sprzyja budowaniu jak najbardziej wiarygodnego przekazu.

Kategoria VI: Ewaluacja

Rekomendacja 1.VI.1. Wydawcy materiałów edukacyjnych powinni oceniać ich wykorzystanie i skuteczność, prowadząc ewaluację w niedługim okresie po ich opublikowaniu.

Wydanie publikacji i przekazanie jej do potencjalnych użytkowników nie oznacza zakończenia pracy nad projektem. Obowiązkiem wydawcy jest również sprawdzenie, czy publikacja jest wykorzystywana i w jakim stopniu realizuje swoje cele (są to podstawowe warunki celowości wydania każdej publikacji). W idealnej sytuacji wszyscy odbiorcy publikacji mają szansę wyrazić swoją opinię na temat publikacji i przekazać informację, w jakim stopniu ją wykorzystywali. Informacje te mogą być zbierane w postaci ankiet papierowych, elektronicznych lub wywiadów telefonicznych.

DOBRE PRAKTYKI

„Cały świat w klasie”
Centrum Edukacji Obywatelskiej, www.ceo.org.pl

Warunkiem otrzymania publikacji było podanie swojego adresu mailowego (lub adresu mailowego swojej szkoły). Po 5 miesiącach od przekazania publikacji wszyscy użytkownicy publikacji otrzymali link do anonimowej ankiety elektronicznej przygotowanej w serwisie moje-ankiety.pl. Zwrot z ankiety wynosił ok. 30%. Wypełniający ankietę zostali również poproszeni o podanie numeru telefonu, jeśli zgadzają się na przeprowadzenie pogłębionego wywiadu dotyczącego jakości publikacji.

Sposób realizacji:

- Ankieta powinna uwzględniać pytania dotyczące częstotliwości wykorzystania publikacji oraz jej oceny. Powinna również być odpowiednia dla osób, które publikacji nie wykorzystywały (by nie zniechęcać ich do wypełnienia ankiety).
- Tradycyjny pomysł to umieszczenie tradycyjnej papierowej ankiety na ostatniej stronie publikacji z prośbą o jej wypełnienie i odesłanie. Niestety zwrot w takiej formie jest bardzo niski i często niereprezentatywny.
- Jeśli posiadamy adresy mailowe do osób, które otrzymały publikację (warto je w tym celu zbierać) zasadne wydaje się przygotowanie elektronicznej ankiety (można do tego wykorzystać ogólnodostępne narzędzia Google, Survey Monkey, Moje-Ankiety.pl) i rozesłanie jej do odbiorców.

Rekomendacja 1.VI.2. Użytkownicy publikacji powinni mieć możliwość udzielania autorom lub wydawcom ciągłej informacji zwrotnej na temat tego, jak materiał jest wykorzystywany i w jakim stopniu się sprawdza.

Stworzenie użytkownikom publikacji możliwości udzielania autorom i/lub wydawcom ciągłej informacji zwrotnej o jej wykorzystywaniu jest ważna z dwóch powodów. Po pierwsze wzmacnia odbiorców (zwiększa ich podmiotowość), ponieważ daje szansę podzielenia się swoimi pozytywnymi i negatywnymi opiniami. Po drugie, umożliwia wydawcom zebranie wartościowej informacji zwrotnej.

DOBRE PRAKTYKI

„Kupuj odpowiedzialnie drewno i papier”,
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, www.konsument.pl

Część edukacyjna tego projektu została poddana ewaluacji. Nauczyciele rekrutowani do projektu wypełniali ankietę ex ante, natomiast po zakończeniu projektu wypełnili kolejną ankietę ex post, gdzie mogli ocenić współpracę z regionalnym trenerem projektu, współpracę z biurem projektu, a co najważniejsze – sam Pakiet z materiałami oraz oddziaływanie prowadzonej kampanii szkolnej na społeczność lokalną, władze, instytucje, środowisko szkolne. Ankiety oceniające działania edukacyjne zostały przygotowane w oparciu o stronę wewnętrzną projektu korzystającą m.in. z rozwiązań GoogleDocs. Strona wewnętrzna służyła również do kontaktu biura projektu z nauczycielami.

Sposób realizacji:

- Najprostszym sposobem udostępnienia kanału udzielania informacji zwrotnej jest stworzenie adresu mailowego do tego celu i podanie go we wstępie do publikacji lub w innym widocznym miejscu.
- Organizacje posiadające funkcjonalne strony internetowe mogą również wykorzystać do tego celu własne serwisy www i podać link do formularza, który pozwala na anonimowe udzielenie informacji zwrotnej.

Rozdział 2. Skuteczne kampanie edukacyjne

Jak je tworzyć? Jak je prowadzić?
Wnioski z analizy obecnie prowadzonych kampanii

Kategoria I: Wykorzystanie obrazów i grafik

Rekomendacja 2.I.1. Realizując kampanię należy stosować się do zasad "Kodeksu obrazów i przesłań dotyczących krajów Południa".

Przygotowując i przeprowadzając kampanię należy posługiwać się rzetelnymi materiałami wizualnymi, które spełniają założenia „Kodeksu...”. Jest to wyjątkowo ważne w przypadku kampanii, bowiem ten rodzaj działań (często docierający do szerokiego grona odbiorców, którzy zapoznają się z tematyką w sposób pobieżny) w szczególności posługuje się wizerunkami, obrazem, a mniej treścią, co niesie ze sobą niebezpieczeństwo upraszczania zagadnień globalnych. Należy zachować szczególną dbałość o to, by kampania nie zawierała obrazów pogłębiających, czy też utrwalających stereotypy, drastycznych lub bez podpisów wyjaśniających, kim są bohaterzy zdjęcia i kontekst jego powstania itp.

Sposób realizacji:

- Należy podpisywać zdjęcia zgodnie z „Kodeksem...” opisując zdjęcie, jego bohatera oraz datę, miejsce i samego autora.
- Wykorzystywane w kampaniach zdjęcia warto wzbogacać i uzupełniać komentarzami od ludzi z globalnego Południa.
- Jeśli tylko jest taka możliwość, warto podpisywać materiały zdjęciowe z Południa zgodnie z sugestią osób, które są na nich przedstawione.
- Zdjęcia i inne materiały wizualne są szczególnie ważne w przypadku kampanii, należy więc zadbać o ich właściwy dobór, tak aby wzmacniały jej przekaz (a nie mu przeczyły lub pozostawały bez większego związku). Konieczne jest również precyzyjne opisanie, co się na zdjęciu znajduje.
- Przed upublicznieniem kampanii warto "testować" ją na jakiejś grupie potencjalnych odbiorców i upewnić się, że jej odbiór jest zgodny z naszymi intencjami.

- Aby zagwarantować wdrażanie założeń „Kodeksu...” można np. powołać w swoich organizacjach „komisje kodeksowe”, które opiniowałyby zgodność użytych w kampanii obrazów i przesłań z „Kodeksem...”. Innym rozwiązaniem mogłoby być powołanie wspólnej komisji kodeksowej przy Grupie Zagranica.
- Dbając o zachowanie zgodności z założeniami „Kodeksu...” warto upewnić się, czy nasza organizacja jest jego sygnatariuszem, a jeżeli nie - zaproponować uregulowanie tego odpowiednią uchwałą zarządu.

Kategoria II: Upodmiotawianie i angażowanie beneficjentów oraz odbiorców kampanii

Rekomendacja 2.II.1. Kampania powinna prezentować perspektywę zarówno mieszkańców Północy jak i głosy oraz opinie mieszkańców globalnego Południa.

Każda kampania, realizowana w zakresie edukacji globalnej, a zatem mająca na celu podnoszenie wiedzy na temat mieszkańców globalnego Południa i istnienia globalnych współzależności, powinna prezentować problem, który porusza z perspektywy mieszkańców Południa i o ile to możliwe, oddawać głos ich przedstawicielom. Same pomysły, opinie z Północy mogą zakrzywić i niebezpiecznie uprościć obraz problemu, którego dotyczy kampania.

Wiele spośród organizacji, realizujących kampanie, ma olbrzymi potencjał dotarcia poprzez swoich pracowników i wolontariuszy pracujących w krajach globalnego Południa do ich mieszkańców i umożliwienia im przekazania swojej perspektywy - często jest to niewykorzystany potencjał. Należy zadbać o to, by umożliwić odbiorcom kampanii zapoznanie się z relacjami mieszkańców Południa, by mogli o ich sytuacji dowiedzieć się od nich samych.

DOBRE PRAKTYKI

„Dla klimatu przeciwko ubóstwu”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

W ramach kampanii organizacja zaprasza do Polski działaczy – przedstawicieli społeczeństw z krajów globalnego Południa, które dotknięte są skutkami zmian klimatycznych i ponoszą ich konsekwencje. Odbiorcy kampanii mają możliwość spotkać się z nimi osobiście i poznać problem z ich bezpośrednich relacji.

Sposób realizacji:

- Stworzenie możliwości bezpośredniego spotkania i wysłuchania relacji mieszkańców globalnego Południa, poprzez organizację spotkań z odbiorcami kampanii w Polsce. Przykładem jest zapraszanie tzw. „świadków klimatycznych” – działaczki i działaczy społecznych z krajów globalnego Południa, którzy są bezpośrednimi świadkami zmian klimatu i w swoich krajach pomagają adaptować społeczności lokalne do skutków tych zmian.
- W celu umożliwienia samodzielnego pogłębiania wiedzy warto promować wśród odbiorców kampanii np. blogi internetowe (lub inne kanałów komunikacji, np. FB czy Twitter) prowadzone przez mieszkańców globalnego Południa i prezentujące ich perspektywę.
- Fora internetowe i kontakty za pośrednictwem serwisów społecznościowych dają ogromne możliwości ewaluacji kampanii przez naszych beneficjentów, a także innych aktorów, których ona dotyczy.

Rekomendacja 2.II.2. Kampania powinna wskazywać odbiorcom możliwe formy zaangażowania.

Bardzo istotnym elementem dobrej kampanii (jak i innych form działania będących edukacją globalną) jest dawanie ludziom możliwości osobistego zaangażowania i podjęcia działania we własnym środowisku, na własną rękę, lokalnie. Organizatorzy kampanii powinni wskazać, stworzyć odbiorcom swoich działań możliwość osobistego zaangażowania w dowolnej formie, wyjaśnić jakie ich działania, wybory, decyzje mogą mieć przełożenie na problem będący tematem kampanii oraz podpowiedzieć jak można przyczynić się do usunięcia przyczyn tego zjawiska/problemu, którego dotyczy kampania.

DOBRE PRAKTYKI

„Kupuj odpowiedzialnie”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

W ramach kampanii funkcjonuje przewodnik „Dobre Zakupy” - baza danych online, w której można znaleźć informacje o firmach, które wytwarzają swoje produkty z ekologicznych albo recyklingowych materiałów, stosują przyjazne środowisku sposoby produkcji, działają w myśl zasad Sprawiedliwego Handlu, dają pracę osobom zagrożonym wykluczeniem, wspierają krajową gospodarkę albo podejmują inne działania przyczyniające się do zrównoważonego rozwoju. Narzędzie wychodzące naprzeciw odpowiedzialnym konsumentom, którzy chcą świadomie podejmować swoje decyzje.

Sposób realizacji:

- Zachęcanie odbiorców kampanii do podejmowania działań, takich jak wysyłanie petycji, pilnych apeli.
- Organizowanie w ramach działań zaplanowanych podczas kampanii lokalnych imprez, podczas których uczestnicy będą mogli zrobić coś na rzecz sprawy, której dotyczy kampania.
- Promowanie w swoich działaniach idei Fair Trade – formą zaangażowania odbiorców może być odpowiedzialne kupowanie, poddanie refleksji swoich nawyków konsumenckich.
- Warto pomyśleć o stworzeniu listy dobrych praktyk – dać odbiorcom wskazówki, jak mogą działać, np. w kampaniach konsumenckich, co kupować, co wybierać itp.

Kategoria III: Ewaluacja

Rekomendacja 2.III.1. Tworzenie i przekazywanie wewnętrznych opisów kampanii przyczyniłoby się do lepszej pamięci instytucjonalnej i umożliwiłoby efektywniejszą ewaluację kampanii.

Organizacja prowadząca kampanię powinna ją opisać i udokumentować na swoje potrzeby wewnętrzne w takim stopniu, aby zapewnić uczenie się instytucjonalne i aby taka dokumentacja pozwalała na prowadzenie standardowej ewaluacji, czy też działań typu przegląd partnerski. Działania takie powinny być zaplanowane na początku, muszą być ciągłym procesem i mieć jasno określone wskaźniki - to umożliwi przeprowadzenie efektywnej ewaluacji na końcu kampanii, a także skuteczne przekazywanie wiedzy wewnątrz samej organizacji.

Wewnętrzne opisy działań powinny być dobrą praktyką dla nas samych – pozwoli to budować w organizacji know-how, przekazywać doświadczenia, unikać popełniania tych samych błędów, polecać i odradzać coś na przyszłość innym pracownikom organizacji.

Sposób realizacji:

- Ponieważ tworzenie takiej dokumentacji jest dla nas niestety dodatkową pracą – można zaplanować np. półroczne, kwartalne podsumowania, opisy realizowanych działań.

Rekomendacja 2.III.2. Realizatorzy kampanii powinni oceniać ich zasięg oraz wpływ planując narzędzia ewaluacyjne, prowadząc ewaluację oraz monitoring w trakcie trwania kampanii oraz po jej zakończeniu.

Kampania jest formą działania, która zakłada ograniczony bezpośredni kontakt z odbiorcą. Tym bardziej celowe jest więc badanie jej efektywności i odbioru przez adresatów. Realizując kampanię powinniśmy sprawdzić, czy jej przekaz jest zrozumiały i skuteczny, czy ma pożądaną przez nas wpływ na odbiorców, a także czy wykorzystana przez nas forma jest najefektywniejszą i najbardziej adekwatną dla naszej grupy docelowej. Powinno się zatem stworzyć mechanizm pozwalający adresatom kampanii jej ocenę (lub przynajmniej jakiegoś jej elementu). W idealnej sytuacji wszyscy odbiorcy kampanii mają szansę wyrazić swoją opinię na jej temat.

DOBRE PRAKTYKI

„Dla klimatu przeciwko ubóstwu”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

W materiałach informacyjnych kampanii zamieszczono papierową ankietę, którą odbiorcy mogą odesłać do organizatorów. Jednocześnie na stronie internetowej dedykowanej kampanii znajdujemy kontakt do jej koordynatora, a także forum, na którym możemy dyskutować, wyrażać opinie czy też zadawać pytania zespołowi realizującemu projekt.

Sposób realizacji:

- Uzyskanie informacji zwrotnej od odbiorców może umożliwić np. ankietę elektroniczną do oceny kampanii – zamieszczona na stronie internetowej dedykowanej kampanii.
- Warto pomyśleć o stworzeniu innego kanału udzielania informacji zwrotnej na temat kampanii – np. zachęcanie do kontaktu mailowego z koordynatorem kampanii - oraz prowadzenie na podstawie tych informacji zwrotnych systematycznej ewaluacji.
- Jedną z możliwości jest umieszczenie tradycyjnej papierowej ankiety na ostatniej stronie materiałów dot. kampanii, z prośbą o jej wypełnienie i odesłanie. Niestety zwrot w takiej formie jest bardzo niski i często niereprezentatywny.
- Jeśli posiadamy adresy mailowe do osób, które brały udział w którymś z elementów kampanii (warto je w tym celu zbierać) zasadne wydaje się przygotowanie elektronicznej ankiety (można do tego wykorzystać ogólnodostępne narzędzia Google, Survey Moneky, Moje-Ankiety.pl) i rozesłanie jej do odbiorców.

Kategoria VI: Formy realizacji kampanii

Rekomendacja 2.VI.1. Warto z działaniami zaplanowanymi w ramach kampanii wyjść w przestrzeń publiczną.

Atutem kampanii jest zaplanowanie w niej elementów umożliwiających wyjście ze swoim przesłaniem w przestrzeń publiczną i bezpośrednie dotarcie do odbiorców. Jest to istotne z uwagi na poszerzenie dzięki temu zasięgu odbiorców, do których nie dotarlibyśmy za pomocą standardowo wykorzystywanych mediów. Kierując przesłaniem kampanii wyłącznie kanałami takimi jak Internet, media tradycyjne czy elektroniczne – docieramy wyłącznie do ich użytkowników, a więc osób, które z większym prawdopodobieństwem zetknęły się już wcześniej z danym problemem. Wykluczamy jednocześnie sporą część społeczeństwa, która z własnej inicjatywy nie dotrze do informacji, na których przekazaniu nam zależy. Należy zatem pomyśleć o takich działaniach, które wyjdą ludziom naprzeciw i będą dla nich dostępne w przestrzeni publicznej, w której codziennie bywają.

DOBRE PRAKTYKI

„Glocal Tour”
Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi świata”

Kampania zawiera element mobilny, jakim jest interaktywna wystawa zorganizowana w ciężarówce. Ciężarówka odwiedza różne miasta i w każdym jest dostępna dla mieszkańców w jednym z centralnych miejsc, umożliwiając zainteresowanie problematyką kampanii przechodniów. W każdym z miast organizowano 2 eventy promujące kampanię, tj. koncerty, gry uliczne, happeningi uliczne, pokazy zdjęć i kuchni regionalnej.

Sposób realizacji:

- Pomyślmy o działaniu, które ma szansę dotrzeć do grona nowych, nie zainteresowanych tematem odbiorców – mogą to być różnego rodzaju wystawy plenerowe (np. wspomniana już wystawa w ciężarówce, wystawy zdjęć na głównych deptakach, w parkach, ale także w centrach handlowych czy bibliotekach)
- Organizując kampanię uwzględnić można nietypowe metody dotarcia do ludzi takie jak np. happening czy flashmob.
- Oprócz założenia, że nasze działania mają zainteresować zupełnie nowe osoby, przypadkowych przechodniów, którzy sami nie szukaliby takich informacji – warto mieć określoną główną grupę docelową, na której skupiamy działania.
- W działaniach tego rodzaju istotna jest ich promocja i nagłaśnianie – jedną z najskuteczniejszych metod są portale społecznościowe.

Rekomendacja 2.IV.2. Działania powinny być adresowane do zróżnicowanego spektrum odbiorców, przy odpowiednim doborze środków i form dotarcia, dostosowanych do poszczególnych grup.

Kampania powinna być skierowana do różnych wybranych grup odbiorców oraz optymalnie dopasowana do ich charakterystyki. Pozwala to na zwiększenie jej efektywności dzięki mobilizowaniu aktywności kilku grup, które podejmować będą różne działania (np. inne możliwości ma młodzież szkolna, inne obywatele, jeszcze inne decydenci). Nie jest celowe włączanie maksymalnie wielu różnych grup odbiorców – nie w każdej kampanii będzie to z korzyścią dla oczekiwanych rezultatów. Kluczowe jest raczej wybranie tych grup odbiorców, na których zaangażowaniu nam zależy i dotarcie do nich przy użyciu adekwatnych metod.

Realizatorzy kampanii – poprzez wykorzystanie różnych mediów, form dotarcia do odbiorcy (billboardy, spoty, wystawa, kurs e-learningowy, ulotki, itp.) – powinni adresować swój przekaz również do tych, którzy na co dzień mają małe szanse na dostęp do edukacji globalnej. Ponieważ w Polsce edukacja globalna jest nadal wiedzą dość „ekskluzywną”, wyjście do szerokich grona odbiorców, ich różnych grup, do których zazwyczaj nikt nie dociera ze swoimi działaniami – jest dużą wartością i silną stroną kampanii.

DOBRE PRAKTYKI

„Dla klimatu przeciwko ubóstwu”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Kampania składa się z różnych działań, które adresowane są do wybranych grup odbiorców, takich jak dziennikarze, nauczyciele, politycy czy przeciętni obywatele. Działania te mają różną specyfikę i mają na celu zmobilizować poszczególne grupy do podjęcia takich działań, jakie leżą w zasięgu ich możliwości.

Sposób realizacji:

- Na etapie planowania kampanii - wybór różnych grup odbiorców, którzy w różny sposób mogą przyczynić się do realizacji jej celów.
- Organizatorzy kampanii powinni precyzyjnie określić grupy docelowe, ich charakterystykę i zasób posiadanej wiedzy nt. poruszany w kampanii.
- Aby skutecznie docierać do zróżnicowanych odbiorców – planując kampanię wybierzmy kilka typów działań, umożliwiających najlepsze dotarcie do wybranych przez nas grup.
- Koniecznie uwzględnić należy zróżnicowanie w poziomie wiedzy odbiorców. Zaplanowanie poszczególnych działań powinno zostać poprzedzone wstępną analizą grupy docelowej – w obszarze możliwości i potrzeb/zainteresowań.

Rozdział 3. Skuteczne programy wsparcia

Jak je tworzyć? Jak je prowadzić? Wnioski z analizy obecnie prowadzonych programów wsparcia

Tak jak wspomnieliśmy we wstępie do raportu, do przeglądu zgłoszonych zostało łącznie sześć programów wsparcia. Przytoczone w tym rozdziale dobre praktyki, ilustrujące niektóre rekomendacje, pochodzą jedynie z sześciu programów ocenianych w pilotażowej edycji przeglądu. Będziemy natomiast dążyć do objęcia przeglądem kolejnych programów i tym samym uzupełniania bazy dobrych praktyk o dalsze przykłady, zaczerpnięte od szerszego grona organizacji i instytucji.

Na potrzeby przeglądu jako program wsparcia rozumiemy szereg powiązanych ze sobą działań tworzących całość i zakładających określone rezultaty. Natomiast ze względu na wybraną przez nas metodologię pracy, ograniczoną ramami czasowymi, skupiliśmy się na wybranych elementach programów, głównie materiałach oraz szkoleniach. Dlatego też w przytoczonych dobrych praktykach jest wiele przykładów odnoszących się bezpośrednio do materiałów lub szkoleń.

Kategoria I: Przedstawianie wolnego od stereotypów i wielowymiarowego obrazu krajów Południa i Północy

Rekomendacja 3.I.1. Opracowując program wsparcia oraz towarzyszące mu materiały, należy pamiętać o precyzyjnym stosowaniu terminów określających mieszkańców krajów Południa.

Definicja edukacji globalnej kładzie nacisk na współzależności między krajami Północy i Południa. Zarówno kraje Południa, jak i Północy często przedstawiane są w stereotypowy sposób – kraje Północy ukazywane są jako kraje bogate, nowoczesne, wykorzystujące swoją przewagę nad innymi, podczas gdy kraje Południa prezentuje się jako zacofane, niesamodzielne i uzależnione od wsparcia z zewnątrz. Stereotyp ten wynika z dominującego przekazu, który utożsamia rozwój i modernizację z westernizacją czyli zachodnim modelem rozwoju.

Do utrwalania stereotypów przyczyniają się także pojęcia określające mieszkańców krajów Południa. Ważne zatem jest, aby operować precyzyjną terminologią np. rozróżniać pojęcia plemię, naród, społeczność. Warto określić o jakim kraju, regionie kraju lub grupie etnicznej (jeśli to istotne) mówimy. Należy wystrzegać się uogólnień, opisywania np. Afryki jako monolitycznego kontynentu, niezróżnicowanego jeśli chodzi o poszczególne kraje, ich historię i kulturę. Nie wystarczy wzmianka „kraje afrykańskie są zróżnicowane”, gdyż to nie mówi nic nowego naszym odbiorcom.

Sposób realizacji:

- W trakcie realizacji programu – podczas szkoleń, w materiałach prezentowanych i rozdawanych uczestnikom - należy zadbać o używanie precyzyjnych terminów odnoszących się do mieszkańców krajów Południa. Warto przedyskutować tę kwestię ze wszystkimi członkami zespołu prowadzącego program oraz z ekspertami z danej dziedziny (jeśli to możliwe np. afrykanistami, antropologami) i ujednoczyć stosowane pojęcia.
- Podczas szkoleń warto przeznaczyć czas na krytyczną dyskusję poświęconą różnym konstruktom językowym używanym w odniesieniu do mieszkańców krajów Południa (np. Murzyn), obiegowym opiniom oraz obrazowi współpracy między krajami Północy i Południa funkcjonującemu w podręcznikach, debacie publicznej, mediach. W tym celu można wykorzystać np. metodę debaty oxfordzkiej.

Rekomendacja 3.1.2. Warto przedstawiać różnorodne oddolne, udane inicjatywy podejmowane przez ludzi z krajów Południa w celu poprawy warunków życia i rozwoju ich kraju.

Przedstawienie ludzi z krajów Południa samodzielnie działających na rzecz poprawy swojego losu jest ważnym czynnikiem przełamującym stereotypowe postrzeganie mieszkańców Południa jako biernych odbiorców pomocy ze strony krajów zachodnich.

DOBRE PRAKTYKI

„Metoda projektu w edukacji globalnej”
Polska Akcja Humanitarna

Jednym z elementów szkolenia dla nauczycieli i nauczycielek były pokazy filmów prezentujących inicjatywy mieszkańców krajów Południa, zakończone dyskusją na temat roli lokalnych inicjatyw w rozwoju. Wśród pokazywanych filmów był obraz pt. „Zastugujesz by wiedzieć”, w reżyserii T. Bułhaka i D. Emali, który opisuje inicjatywy obywatelskie na rzecz społeczności Kibery, dzielnicy slumsów w Nairobi (Kenia), podejmowane przez jej mieszkańców.

„Szkoła pełna zasobów”
Centrum Edukacji Obywatelskiej

Filmy proponowane jako materiał wzbogacający do kursu internetowego dla nauczycieli zawierają wypowiedzi mieszkańców krajów Południa aktywnie działających na rzecz poprawy sytuacji w swoich krajach. W jednym z filmów ukazana jest inicjatywa podjęta w Bangladeszu, polegająca na wykorzystaniu nowych technologii do produkcji elektryczności. Film obrazuje, w jaki sposób wykorzystanie energii słonecznej przyczyniło się do rozwoju społeczności lokalnej.

Sposób realizacji:

- Podczas omawiania danej tematyki rozwojowej w danym kraju Południa (np. dostępu do wody, przestrzegania praw dziecka) ważne jest, aby skupić się nie tylko na opisanu problemu, ale także przedstawić lokalne inicjatywy i działania podejmowane samodzielnie przez ludzi w tych krajach. Najczęściej to oni sami rozwiązują własne problemy – czasem we współpracy z organizacjami i społeczeństwem z krajów Północy.

Rekomendacja 3.1.3. Przy omawianiu danego zagadnienia należy przedstawić lokalne uwarunkowania poszczególnych krajów czy ich regionów w celu przełamania monolitycznej wizji świata.

Aby prezentowane zagadnienia lub inicjatywy były zrozumiałe dla uczestników programów wsparcia, warto opatrzyć je komentarzem odnośnie specyficznych warunków, w jakich wystąpiły. Inaczej bowiem będą rozumiane cele, założenia i rezultaty projektu ekologicznego mieszkańców bogatego osiedla w jednym z państw Europy Zachodniej, a inaczej projektu budowy paneli słonecznych w kraju w Afryce Wschodniej.

Sposób realizacji:

- Opracowując program szkolenia lub materiały, należy wykorzystać konkretne studia przypadków z krajów Południa. Na przykład, poruszając kwestię braku żywności należy pamiętać, że problem ten nie dotyczy wszystkich grup społecznych danego kontynentu, kraju lub jego regionu, lecz konkretnej, wybranej grupy ludzi na tym obszarze. Poza tym wynika ze splotu konkretnych czynników społecznych, gospodarczych, politycznych, kulturowych i środowiskowych kształtujących sytuację na danym obszarze w określonym czasie.
- Warto posłużyć się konkretną historią ilustrującą daną problematykę. Dokładne umiejscowienie miejsca zdarzenia oraz jego uczestników pomoże adresatom programu zrozumieć jego istotę. Zapobiegnie to także tworzeniu stereotypowych uogólnień na temat występowania danego zjawiska na obszarze całego kontynentu lub kraju lub problemu dotyczącego całość społeczeństwa danego kraju. Zatem mówiąc o problemie zmian klimatycznych i suszy w Afryce, okreśmy precyzyjnie regiony krajów, których ona dotyczy oraz objaśnijmy jej przyczyny i lokalne uwarunkowania.

Rekomendacja 3.1.4. Przedstawiając globalne współzależności, warto zestawić perspektywę krajów Południa i Północy oraz dążyć do czerpania informacji o Południu bezpośrednio od jego mieszkańców.

Aby przedstawić odbiorcom naszych działań jak najbliższy rzeczywistości i wolny od stereotypów obraz współzależności między Południem a Północą, należy uwzględnić punkt widzenia obu stron, dostarczać przykładów zarówno z Północy, jak i Południa. Na przykład, mówiąc o współzależnościach w sferze polityki czy kultury, warto podać przykłady znanych osobistości zarówno z krajów Południa jak i Północy, aby prezentowany przez nas obraz był bardziej zrównoważony i nie prowadził do utrwalania stereotypów. Mówiąc np. o polityce rolnej, warto przytoczyć opinie zainteresowanych zarówno z Północy, jak i Południa.

Warto pamiętać także o samych zainteresowanych – zamiast „mówić o”, warto oddać głos danej społeczności czy konkretnym osobom (np. poprzez cytaty). Dzięki temu zyskamy nie tylko różnorodność głosów i perspektyw, ale także stworzymy atmosferę, w której możliwe jest kształtowanie krytycznego spojrzenia na rzeczywistość, rozumienia i analizowania faktów.

Sposób realizacji:

- Autorzy i autorki programów powinni przygotować materiały z różnych źródeł, ze szczególnym uwzględnieniem tych pokazujących perspektywę krajów Południa. Opisując dane zjawisko - np. skutki zmian klimatu - warto wykorzystać materiały autorów z krajów Północy, jak i Południa - opinie ekspertów, jak i wypowiedzi mieszkańców rejonów Północy i Południa bezpośrednio doświadczających skutków danego zjawiska. Dzięki różnorodności głosów, w tym z krajów Południa, unikniemy opisywania zjawiska wyłącznie z pozycji europocentrycznej.
- Warto dążyć do wykorzystywania w większym stopniu wiadomości i materiałów wizualnych (zdjęć, filmów) pochodzących od organizacji, agencji prasowych, fotografów itp. z krajów Południa. Dzięki tego typu materiałom oddamy głos samym zainteresowanym, a także wzbogacimy i urozmaicimy nasze działania (np. szkolenia).

Kategoria II: Kształtowanie w odbiorcach krytycznego myślenia

Rekomendacja 3.II.1. Należy stworzyć odbiorcom możliwość samodzielnego zbierania i selekcjonowania informacji oraz wyciągania wniosków.

W szybko zmieniającym się świecie umiejętność samodzielnego przetwarzania informacji i rozumienia treści zawartych w przekazach medialnych jest kluczowa, aby kształcić odpowiedzialne i świadome swojego wpływu osoby. Program wsparcia powinien więc nie tylko dostarczać wiedzy, ale też rozwijać umiejętność dokonywania selekcji różnorodnych informacji, rozumienia ich oraz kształtowania własnej opinii.

Programy wsparcia – w odróżnieniu do materiałów pisanych – stwarzają okazję do bezpośrednich kontaktów i towarzyszenia odbiorcom w procesie uczenia się i dalszego rozwijania tych umiejętności. Warto więc np. w trakcie prowadzonych szkoleń stworzyć uczestnikom i uczestniczkom okazję do refleksji nad wybranym zagadnieniem i dyskusji zamiast prezentować im gotowe rozwiązania i wnioski.

DOBRE PRAKTYKI

„Metoda projektu w edukacji globalnej”
Polska Akcja Humanitarna

„Szkoła pełna zasobów”, „Jeden świat—kluby filmowe”
Centrum Edukacji Obywatelskiej

W programach wsparcia realizowanych m.in. przez PAH - „Metoda projektu w edukacji globalnej” oraz CEO - „Szkoła pełna zasobów” i „Jeden świat – kluby filmowe” wykorzystano metody pracy metodą projektu, gdzie wychodzi się od otwartego pytania badawczego, a jednym z zadań osób realizujących projekt jest sformułowanie własnej odpowiedzi na podstawie samodzielnie zdobytych informacji.

Sposób realizacji:

- Można tak konstruować zadania do wykonania dla uczestników, aby na początku samodzielnie gromadzili informacje dotyczące danej tematyki, np. poprzez szukanie ich w bibliotece lub w Internecie. Przed zachęceniem dzieci i młodzieży do samodzielnych poszukiwań warto poruszyć kwestię wiarygodności źródeł informacji. W trakcie takiej dyskusji można sformułować z młodzieżą kryteria oceny rzetelności źródeł oraz tego, na co zwracać uwagę przy analizie przekazów medialnych. Warto także omówić rezultaty samodzielnych poszukiwań.
- Zachęceniem dla samodzielnego formułowania wniosków jest stosowanie pytań otwartych, dających możliwość udzielania różnorodnych odpowiedzi oraz pytań zachęcających do krytycznej analizy i pogłębienia własnego procesu myślowego. W trakcie dyskusji nad omawianym materiałem można więc korzystać z następujących pytań: „Co sprawiło, że...”, „Jakie efekty może przynieść zachowanie...” „Z czego według Ciebie wynika...”, „Czy możesz podać przykład...” itp.
- Ważnym elementem wspierającym proces samodzielnego, krytycznego myślenia jest poczucie bezpieczeństwa towarzyszące osobom uczestniczącym w proponowanych ćwiczeniach. Można je wzmacniać poprzez podkreślenie wagi każdej wypowiedzi oraz docenienie faktu podjęcia wysiłku samodzielnego sformułowania wniosku. Nie należy krytykować jego zasadności, ale raczej życzliwie zachęcać młodzież do refleksji nad nim.
- W ramach krótkich ćwiczeń, w trakcie których nie ma czasu na samodzielny wybór informacji, warto przedyskutować podane informacje. Ważne jest zapewnienie każdej osobie możliwości wyrażenia własnego zdania i określenia swojego stanowiska. Zachętę może stanowić zróżnicowanie sposobów wyrażania opinii – oprócz dyskusji warto wprowadzić metody, które pozwolą zabrać głos osobom bardziej nieśmiałym (np. odpowiedzi spisywane na kartkach, wyrażenie opinii poprzez zajęcie odpowiedniego miejsca na osi, na której przeciwległych krańcach zaznaczone są wyrazy „Tak” i „Nie”, rozmowy w parach poprzedzające dyskusję na forum całej klasy itp.).

Rekomendacja 3.II.2. Warto ukazywać różnorodne perspektywy oraz argumenty i interesy różnych stron.

W świecie, w którym relacje łączące różne osoby i miejsca stają się coraz bardziej złożone, dla rzetelnego przedstawienia sytuacji ważne jest przedstawienie stanowisk wszystkich zainteresowanych stron. Wynika to również z założeń edukacji globalnej, która promuje równość między różnymi podmiotami zaangażowanymi i współtworzącymi globalną sieć współzależności. W związku z tym, niezwykle istotne jest uwzględnianie różnych punktów widzenia ludzi zarówno z Południa, jak i Północy.

Trudnością może być dysonans poznawczy, towarzyszący poznawaniu sprzecznych ze sobą treści. Jednak dążenie do zrozumienia intencji stojących za różnymi, czasem sprzecznymi, poglądami może łagodzić ten dyskomfort. Na przykład, klarowne określenie interesów różnych stron w dyskusji o regułach handlu międzynarodowego lub przyczynach konfliktów zbrojnych sprzyja głębszemu zrozumieniu danego zagadnienia i otwiera uczestników na szukanie nowych rozwiązań, akceptowanych przez wszystkie strony, wykraczających poza rozwiązania brane pod uwagę do tej pory.

DOBRE PRAKTYKI

„Globalnie. Odpowiedzialnie” - materiał do dyskusji o organizmach modyfikowanych genetycznie (GMO) przedstawiający argumenty przeciwników i zwolenników GMO

Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK

„Szkoła pełna zasobów” – materiał przedstawiający konsekwencje postępujących zmian klimatycznych z perspektywy polskiej jak i mieszkańców różnych krajów Południa (m.in. Boliwii, Ugandy i Bangladeszu)

Centrum Edukacji Obywatelskiej

Sposób realizacji:

- Przykładowo mówiąc o tematyce ubóstwa wśród drobnych rolników w krajach Afryki warto przytoczyć fakty (wymienić kraje, w których ubóstwo wśród rolników jest znaczące, określić jego skalę, przyczyny i skutki – zarówno lokalne, jak i międzynarodowe), a także m.in. wypowiedzi samych rolników, perspektywę rządu danego kraju, konsumentów, oficjalne stanowisko krajów Unii Europejskiej oraz opinie konsumentów i organizacji społecznych w krajach Północy i Południa (oddzielnie, gdyż każda z tych grup ma inną perspektywę). Poruszając tematykę zmian klimatycznych, warto wykorzystać materiały autorów z krajów Północy i Południa – m.in. opinie ekspertów, wypowiedzi mieszkańców rejonów Północy i Południa bezpośrednio doświadczających skutków tych zmian. Dzięki takiemu bogactwu opinii unikniemy opisywania zjawiska z pozycji europocentrycznej.
- Zestawiając ze sobą różnorodne źródła i spojrzenia na to samo zagadnienie, warto stworzyć odbiorcom programu możliwość dyskusji i konfrontacji rozbieżnych poglądów. Dobrze zastanowić się, jaki wpływ na opinię i interpretację faktów mają interesy danej grupy oraz wyrobić sobie własne zdanie na podstawie materiałów.
- Należy szczególny nacisk położyć na udostępnienie odbiorcom naszych programów materiałów – tekstów, zdjęć, filmów - stworzonych przez autorów i autorki z krajów Południa, można w tym celu zaplanować środki na ich tłumaczenie lub zamawianie specjalne na potrzeby naszego programu i jego uczestników. Można także wykorzystywać materiały tego typu dostępne dzięki już przeprowadzonym projektom społecznym (np. <http://www.7billionothers.org/>).
- Warto do materiałów lub szkoleń włączyć ćwiczenia kształtujące umiejętność odróżniania faktów od opinii oraz interpretacji przekazów medialnych.
- Korzystanie z gier symulacyjnych nastawionych na negocjowanie pomiędzy różnymi środowiskami jest dobrym sposobem na jednoczesne zarysowanie różnic interesów i perspektyw oraz szukanie rozwiązań

satisfakcjonujących wszystkich (rozwiązania oparte na konsensusie, a nie kompromisie).

- Zanim wprowadzimy nowe pojęcie (np. podczas szkolenia) warto przedyskutować z uczestnikami jak dane pojęcie jest interpretowane przez różne środowiska czy grupy interesów, jakie są jego różne koncepcje (np. czym jest rozwój, czym jest edukacja globalna). Ułatwi to odbiorcom późniejszą samodzielną interpretację przekazywanych treści i świadome używanie danego terminu oraz pozwoli zrozumieć potencjalne sprzeczności w przekazach.

Rekomendacja 3.II.3. Należy rzetelnie opisywać materiały źródłowe, pozwala to na uchwycenie kontekstu, w jakim powstały.

W materiałach i podczas szkoleń często posługujemy się statystykami, które mają nie tylko dostarczyć uczestnikom wiedzy, ale też wywrzeć na nich pewne wrażenie. Należy podawać źródło danych i sposób ich wyliczenia. Warto podać dane z różnych źródeł i pokazać, że fakty mogą się różnić w zależności od tego, kto je przedstawia. Dzięki temu umożliwimy odbiorcom krytyczne podejście do przedstawianej przez nas informacji i jej faktyczne zrozumienie. Ułatwiamy jednocześnie samodzielne posługiwanie się tymi danymi, a nie tylko przytaczanie ich w formie przedstawionej w dostarczonym przez nas materiale.

Rekomendacja ta dotyczy nie tylko statystyk, ale wszystkich cytowanych materiałów - podawanie metadanych o tekście ułatwia dostrzeżenie kontekstu, w jakim dany utwór powstał i wpływu, jaki może on mieć na przekaz konsekwencji, jakie niesie to dla jego wymowy. Pomaga dostrzec ewentualną nierzetelność źródła, stronniczość tekstu lub różne perspektywy autorów.

Sposób realizacji:

- Posługując się statystykami, warto dodać do nich komentarz np. w przypisie - źródło, sposób wyliczenia, uwagi dotyczące możliwych interpretacji. Dzięki temu umożliwimy odbiorcom zrozumienie danych i ich krytyczną analizę (np. informacja "W ciągu jednej minuty umiera z pragnienia... dzieci" nie przyczynia się do zrozumienia przyczyn i skutków śmiertelności wśród dzieci, lecz jest komunikatem mającym na celu wywołania w nas określonych emocji).

Rekomendacja 3.II.4. Należy konstruować program w taki sposób, aby pozwalał na zrozumienie zależności przyczynowo skutkowych.

Celem edukacji globalnej jest kształtowanie w odbiorcach postawy odpowiedzialności wobec wyzwań współczesnego świata. Chodzi nie tyle o przekazanie odbiorcom pewnej wiedzy, ale zachęcenie ich do jej samodzielnego, krytycznego przetwarzania, aby lepiej rozumieć otaczający ich świat oraz podejmować mądre, odpowiedzialne wybory i działania.

Kluczowe jest więc zrozumienie mechanizmów leżących u podstaw danych zjawisk i zagadnień współczesnego świata. Dzięki pracy nad zrozumieniem zależności przyczynowo-skutkowych ("Co doprowadziło do danego stanu rzeczy?", "Jak obecny stan rzeczy wpływa na życie ludzi w innych regionach świata?") usamodzielniamy odbiorców, ułatwiamy wykorzystanie tej wiedzy w innym kontekście i podejmowanie świadomych decyzji, czy określone działanie jest pożądane ze względu na konsekwencje, z jakimi się wiąże.

Sposób realizacji:

- Na przykład, warto dać uczniom i uczennicom do ułożenia w ciągu przyczynowo-skutkowym rozsypankę wskazującą na przyczyny i skutki zmian klimatycznych dla ludzi na świecie. Dyskusja o wpływie, jaki obecne zużycie paliw kopalnych wywiera na warunki klimatyczne, a tym samym życie ludzi na Południu i Północy (w tym w Polsce), może doprowadzić młodzież do krytycznej refleksji na temat konsumpcji, także własnej.

- Inną techniką jest metoda drzewa, w której wpisujemy główny temat/obecny stan rzeczy w pole symbolizujące pień, przyczyny wpisujemy w pole oznaczające korzenie, a konsekwencje - w gałęzie drzewa.
- Przy pracy z filmem można zastosować metodę stopklatki - po początkowych minutach filmu zatrzymać go na chwilę i zapytać o przewidywany dalszy ciąg wydarzeń. Po zakończeniu projekcji warto powrócić do prognozowanych wydarzeń i tych, które rzeczywiście miały miejsce.
- Zachęcanie do śledzenia dalszych losów bohaterów filmu, czy aktualnego stanu rzeczy sytuacji opisanej w materiale jest kolejnym sposobem na pokazanie zmienności współczesnego świata i funkcjonujących w nim mechanizmów.

Kategoria III: Kształtowanie wartości leżących u podstaw edukacji globalnej

Wartości i postawy są uznawane za jeden z trzech filarów, obok wiedzy i umiejętności, na których opiera się edukacja globalna¹. W definicji edukacji globalnej wypracowanej w ramach procesu międzysektorowego wymienione są godność osoby ludzkiej, sprawiedliwość, solidarność, równość, pokój i wolność jako wartości leżące u podstaw edukacji globalnej².

Pracę grupy zajmującej się wartościami podczas seminarium, zainspirowała lektura raportu wydanego w 2011 r. przez brytyjską platformę organizacji zajmujących się edukacją globalną i współpracą rozwojową BOND³. W raporcie opracowanym przy współpracy praktyków edukacji globalnej i psychologów autorzy ukazują, jak wartości warunkują nasze motywacje i postawy oraz zbitki wiedzy, którymi posługujemy się, aby zrozumieć i interpretować świat. Wyznawane przez nas wartości warunkują nasze poglądy, a te prowadzą nas z kolei do podejmowania konkretnych działań.

Istotnym, wynikającym z tych badań, przesłaniem dla edukacji globalnej jest jasny wniosek: dobra edukacja globalna dąży do wzmocnienia w odbiorcach określonych wartości. W opinii uczestniczek grupy zajmującej się wartościami podczas seminarium edukacja globalna bez uwewnętrznionych wartości pozostaje jedynie ćwiczeniem formalnym i biernym przyswajaniem kolejnej porcji często dość abstrakcyjnej dla odbiorców wiedzy. Natomiast osobiste zaangażowanie odbiorców wypływające z wyznawanych wartości ma szansę przyczynić się do zmian społecznych. Tym samym praca z wartościami w edukacji globalnej przyczynia się w znaczącym stopniu do zwiększenia skuteczności i trwałości programów i działań edukacyjnych. Jednocześnie należy zadbać, aby w dyskusji o wartościach nie narzucać własnych wartości odbiorcom.

Rekomendacja 3.III.1. Warto uwzględnić pracę nad wartościami na etapie planowania i tworzenia programu.

Uwzględnianie wartości na etapie planowania programu pozwala na świadome kształtowanie wartości u odbiorców, niezbędne do trwałej, zakładanej w programie zmiany postaw lub zachowań.

Dzięki wcześniejszej refleksji nad własnymi wartościami i motywacjami twórcy programów mają możliwość w skuteczny sposób włączyć do programu kwestie związane z wartościami i dyskutować o nich podczas jego realizacji. Jeśli nie zrobią tego na etapie planowania, to potem będzie to trudniejsze.

Sposób realizacji:

- Warto, aby na etapie planowania programu jego twórcy i twórczynie zastanowili się nad własnymi wartościami, którymi kierują się w działaniach edukacyjnych. Dzięki temu będą mogli w pełni świadomie zdecydować, jakie wartości chcą wzmocnić w odbiorcach swoich programów.

¹ Patrz: Oxfam, Education for Global Citizenship. A Guide for Schools, 2006,

dostępny: http://www.oxfam.org.uk/education/gc/files/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.pdf

² Patrz: Grupa Zagranica, Raport z procesu międzysektorowego na temat edukacji globalnej, maj 2011, Warszawa, s. 6-7,

dostępny: http://zagranica.org.pl/images/stories/EDUKACJA_GLOBALNA/raport_z_procesu_miedzysektorowego_eg.pdf

³ A. Darnton, M. Kirk, Finding Frames: New ways to engage the UK public in global poverty, BOND 2011, dostępny: <http://findingframes.org/Finding%20Frames%20New%20ways%20to%20engage%20the%20UK%20public%20in%20global%20poverty%20Bond%202011.pdf>

- Warto określić, na jakich wartościach twórcy programu zamierzają się skupić, co pozwoli na zaplanowanie odpowiednich treści i form pracy. Zbyt szerokie definiowanie wartości może prowadzić do ich rozmycia i w rezultacie braku jakichkolwiek poświęconych im elementów w programie.
- Następnie warto opracować cele dydaktyczne oraz metody i formy pracy związane z dyskusją o wybranych wartościach.
- Potem trzeba zaplanować i stworzyć ćwiczenia i działania pozwalające twórcom programu i jego uczestnikom na dyskusję o rozumieniu poszczególnych wartości. Nie można pominąć wymogów podstawy programowej i programów wychowawczych szkół. Pozwoli to na zachowanie spójności zajęć z edukacją globalnej z innymi treściami omawianymi z młodymi ludźmi.
- Można także opracować w grupie współpracowników, władz, wolontariuszy oraz innych osób kluczowych dla działania kodeks wartości dla swojej organizacji, który będzie długofalowym odniesieniem przy tworzeniu materiałów.

Rekomendacja 3.III.2. Warto stworzyć odbiorcom programów wsparcia możliwość zbadania własnych wartości i refleksji nad nimi, a także wprost im wyjaśnić, dlaczego dyskusja o wartościach i ich świadome kształtowanie jest tak ważne.

Także odbiorcom naszych programów wsparcia warto zaoferować możliwość dyskusji o wartościach i wyjaśnić dlaczego poruszanie kwestii wartości jest tak istotne w edukacji globalnej. Przytaczając przykłady ilustrujące dane wartości i postawy warto próbować je nazwać i porozmawiać o nich z nauczycielami i młodzieżą, odnieść się do ich osobistych doświadczeń i przemyśleń. Dyskusja o wartościach przez pryzmat własnej osoby i światopoglądu może przyczynić się do krytycznej analizy motywacji i zachowań własnych oraz innych ludzi.

DOBRE PRAKTYKI

„Edukacja globalna w szkolnych projektach edukacyjnych”
Ośrodek Rozwoju Edukacji

W witrynie internetowej projektu www.edukacjaglobalna.edu.ore.pl w ramach różnorodnych materiałów i kursów dostępny jest konspekt 2-godzinnego szkolenia dotyczącego wartości pt. „Postawy i wartości wynikające z edukacji globalnej”. W szkoleniu tym autorzy proponują dyskusję o wartościach przyświecających edukacji globalnej. Proponowana dyskusja mogłaby być bardziej praktyczna, oparta na refleksji nad wartościami istotnymi dla uczestniczek i uczestników szkolenia, dyskusji o rozumieniu poszczególnych wartości. Dzięki temu dodatkowo zwiększyłyby się oddziaływanie szkolenia.

Na tej samej witrynie ORE zamieściło także artykuł pt. „Edukacja globalna — odkryć na nowo rzetelność w opisywaniu krajów Południa” poświęcony „Kodeksowi w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa”, który jest oparty na wartościach leżących u podstaw edukacji globalnej. W artykule tym autor m.in. objaśnia kontekst powstania Kodeksu, omawia zasady, powołuje się na Kodeks jako jedno z kryteriów jakości, rozważa możliwe trudności w kierowaniu się zasadami Kodeksu.

Sposób realizacji:

- Warto opracować cele dydaktyczne oraz metody i formy pracy mające na celu zbadanie własnych wartości i refleksję nad nimi (w tym np. dyskusja o tym, jak odbiorcy rozumieją poszczególne wartości np. sprawiedliwości, solidarności, co w nich jest istotnego, ustalanie wartości wspólnych dla całej grupy itp.).
- Warto wyjaśniać odbiorcom, dlaczego kształtowanie wartości jest istotne (bezpośredni wpływ na poglądy i motywację do działania), a także podkreślić, że np. w danym programie zostanie położony nacisk na dane wartości – podczas spotkań osobistych, szkoleń, w materiałach informacyjnych na stronie internetowej organizacji, a także w materiałach rekrutacyjnych np. w formie listy kontrolnej, pytań i odpowiedzi (czy nacisk położony w danym programie na wartości odpowiada na oczekiwania odbiorców).

- Dobrą okazją na dyskusję o wartościach są szkolenia dla nauczycieli i nauczycielek, sprzyja temu dłuższa (kilkudniowa lub kilkugodzinna) praca z wybraną grupą oraz warsztatowe metody pracy. Z dziećmi i młodzieżą łatwiej będzie rozmawiać o tak delikatnym temacie jak wartości w mniejszych grupach np. w szkolnych klubach, podczas zajęć pozalekcyjnych.

Rekomendacja 3.III.3. Do dyskusji o wartościach niezbędne jest stworzenie bezpiecznej przestrzeni.

Warto pamiętać, że wartości należą do tematów wrażliwych i trudnych, które niechętnie poruszamy, kiedy czujemy się niepewnie, nie mamy zaufania do innych uczestników lub prowadzących. Poczucie bezpieczeństwa jest też naruszane, kiedy prowadzący narzuca swój system wartości uczestnikom.

Refleksja nad wartościami i ich kształtowanie jest długotrwałym procesem, wymaga systematycznej pracy i wielu spotkań i dyskusji w gronie praktyków edukacji globalnej i odbiorców ich działań. Wymaga także obustronnego zaufania i partnerskich relacji. W związku z tym należy stworzyć wspólnie z uczestnikami i uczestniczkami programu bezpieczną przestrzeń do rozmowy o wartościach.

Sposób realizacji:

- Warto uwzględnić w fazie planowania programu czas oraz metody i formy pracy potrzebne do budowania z odbiorcami relacji opartych na wzajemnym zaufaniu, szacunku, partnerstwie i poczuciu bezpieczeństwa – warunków koniecznych do rozmowy o wartościach.
- Warto oddać uczestnikom i uczestniczkom np. szkoleń dla nauczycieli część decyzji dot. sposobu pracy nad wartościami, np. poprzez zawarcie z nimi kontraktu grupowego regulującego zasady dyskusji o wartościach.
- Dyskusję o wartościach z młodzieżą łatwiej będzie prowadzić w mniejszych grupach np. podczas zajęć pozalekcyjnych z zainteresowanymi osobami.
- Można rozpocząć dyskusję o wartościach od sfery, która jest najbliższa odbiorcom np. od ich przyjaciół, kolegów i koleżanek szkolnych, rodziny, i stopniowo ten krąg poszerzać o kolejnych ludzi np. z osiedla lub dzielnicy, miasta, Polski, Europy itp., aby w końcowej fazie przejść do ludzi na całym świecie. W związku z tym można zaplanować pracę tak, aby w początkowej fazie nauki położyć nacisk na kształtowanie wartości w najbliższym otoczeniu (np. Dzień Życzliwości w szkole, wizyty w lokalnych organizacjach zajmujących się prawami człowieka), a na późniejszym etapie powiązać doświadczenia wyniesione z kształtowania wartości na poziomie lokalnym z perspektywą globalną.

Kategoria IV: Dostosowanie programu wsparcia do potrzeb odbiorców i ich upodmiotowienie

Rekomendacja 3.IV.1. Warto planować i prowadzić działania we współpracy z ich odbiorcami.

Pisząc materiały edukacyjne z zakresu edukacji globalnej, dążymy do tego, by upodmiotowić osoby z krajów Południa, których dany tekst dotyczy. Podobnie, tworząc program wsparcia np. dla nauczycieli i uczniów szkół w Polsce, warto uwzględnić ich głosy i opinie. Dzięki zbadaniu realnych potrzeb naszej grupy będziemy w stanie dostarczyć bardziej efektywnego wsparcia w tych obszarach, które rzeczywiście tego wymagają.

Pytanie o potrzeby (w formie ankiety, rozmowy) jest pierwszym krokiem umożliwiającym odbiorcom wpływ na kształt projektu, wzbogaca również naszą wiedzę o grupie docelowej. Wyniki takich rozmów warto zestawiać z dostępnymi raportami dotyczącymi oświaty i edukacji w Polsce.

Kolejnym krokiem pozwalającym naszym odbiorcom współkształtować program w oparciu o ich rzeczywiste potrzeby i zainteresowania jest konsultowanie koncepcji i treści projektu oraz dostosowanie przebiegu projektu do uwarunkowań i preferencji uczestników np. dostosowanie terminów szkoleń i innych działań przewidzianych w programie do rocznego rytmu pracy w szkole.

Zaproszenie wybranej grupy odbiorców do wspólnego szczegółowego opracowania programu lub jego elementów (np. pomysłów na wsparcie dla grup młodzieżowych realizujących swoje działania z zakresu edukacji globalnej) to dalszy krok na drodze do budowania partnerskich relacji z odbiorcami naszych działań. Fakt, że są współtwórcami programu zwiększa ich motywację do realizacji programu.

Stworzenie grupy regularnie ewaluującej i opiniującej obierany kierunek działań może także uczynić z odbiorców programu współtwórców lub ekspertów oraz pozwala na dostosowywanie na bieżąco programu do zmieniających się potrzeb uczestników. Dodatkowo, taka współpraca buduje zaufanie między organizatorami i uczestnikami programu.

Konsultacje oraz wprowadzanie zmian w programie w trakcie jego trwania na podstawie informacji zwrotnej ze strony odbiorców wymaga czasu. W pełnym wymiarze możliwe jest w projektach trwających dłużej niż parę miesięcy, dlatego też rekomendujemy tworzenie długofalowych planów uwzględniających dalszą systematyczną pracę z grupą odbiorców naszych działań oraz uwzględnianie w budżetach kosztów związanych z konsultacjami i współpracą z nauczycielami, uczniami i innymi środowiskami zaangażowanymi w nasze działania.

DOBRE PRAKTYKI

„Szkoła Humanitarna 2011/2012”
Polska Akcja Humanitarna

Program tworzony był w oparciu o oczekiwania nauczycielek i nauczycieli, którzy wyrazili chęć udziału w rocznym projekcie. W szkoleniu wprowadzającym do programu uwzględniono te oczekiwania. Do programu wybrano szkoły, które miały małe doświadczenie w realizacji projektów z edukacji globalnej lub w ogóle go nie miały i do nich dopasowano poszczególne moduły szkolenia.

Sposób realizacji:

- Na etapie planowania programu wsparcia można samodzielnie przeprowadzić badania na reprezentatywnej grupie nauczycieli, we współpracy z uczelniami, w ramach zaliczania przez studentów prac rocznych. Wykładowcy mogą rekomendować tematy prac swoim studentom, np. zbadanie w jakim stopniu edukacja globalna realizowana jest w szkołach w województwie podkarpackim (ośrodki badające edukację międzykulturową znajdują się na uniwersytetach w Cieszynie, Białymstoku oraz Krakowie).
- Wizyty w szkołach i bezpośrednie spotkania z odbiorcami projektu można wykorzystać nie tylko po to, by bliżej poznać prowadzone przez nich działania w bieżącym projekcie, lecz również, by przedstawić koncepcję kolejnych planowanych działań i zaopiniować je. Jest to rozwiązanie, które można zastosować w przypadku stałej realizacji przez daną organizację krótszych projektów kierowanych do podobnej grupy odbiorców.
- Warto uwzględnić w budżetach planowanych działań koszty utworzenia i regularnych spotkań ciała konsultacyjnego. Umożliwi to komfortowe konsultowanie programu wsparcia w trakcie realizacji programu.
- Rozpoczynając program warto zbadać preferowane formy komunikacji i wsparcia oraz wiedzę, którą dysponuje nasza konkretna grupa odbiorców (ang. *baseline*) np. ankiety lub spotkanie grup fokusowych, zorganizowanego podczas konferencji otwierającej program.
- Przed opublikowaniem materiału edukacyjnego warto przeprowadzić jego pilotaż pod kątem dostosowania do grupy odbiorców np. jasności instrukcji, wymogów szkoły itp. W oparciu o informacje zwrotne od osób testujących materiały można wprowadzić zmiany w ostatecznej wersji materiału. Dobrą praktyką w tym względzie jest podanie informacji (np. w stopce redakcyjnej materiału) o osobach, które wzięły udział w procesie konsultacji i testowania materiału. Daje to osobom uczestniczącym w pilotażu poczucie współautorstwa, a tym samym motywuje je do dalszej współpracy.

Rekomendacja 3.IV.2. Planując program trzeba uwzględnić specyficzne potrzeby środowiska szkolnego.

Częstymi odbiorcami działań z zakresu edukacji globalnej są nauczyciele i nauczycielki. Warto więc uwzględnić specyficzny tryb ich pracy, by ułatwić im uczestnictwo w projekcie i zadbać o atrakcyjność (w tym wizualną) tworzonych przez nas materiałów.

Kluczowe w tym zakresie jest odnoszenie się do podstawy programowej i wskazywanie, w jaki sposób realizacja działań w danym projekcie (ściślej: w danym scenariuszu zajęć, w danym szkoleniu) przyczynia się jednocześnie do realizacji założeń podstawy. W obliczu dużego obciążenia obowiązkami ze strony szkoły, stanowi to znaczne ułatwienie dla organizacji pracy nauczycieli i nauczycielek.

Sposób realizacji:

- Warto opracować wyciąg z podstawy programowej pod kątem zagadnień, które zostaną zrealizowane w trakcie trwania projektu i przedstawiać ten dokument już na etapie rekrutacji. Umożliwi to nauczycielom podejmowanie świadomych decyzji o swoim udziale w projekcie i przedstawienie programu planowanych działań przed dyrekcją na początku roku szkolnego.
- Warto tak konstruować np. szkolenia, by oprócz treści podstawowych, które nauczyciele będą przekazywać młodzieży, pojawiły się również treści dodatkowe dla nauczycieli, które będą stanowiły pewien naddatek wiedzy. To częsta potrzeba deklarowana przez nauczycieli i warto ją spełnić, jednocześnie jasno wskazując, które treści bezpośrednio odnoszą się do podstawy, a które poza nią wykraczają i z jakich względów są istotne.
- Nauczyciele często deklarują potrzebę uproszczenia sprawozdawczości, co jest zrozumiałe w kontekście wysokiego obciążenia obowiązkowymi dokumentami, które na co dzień mają wypełniać.
- Warto dotrzeć do specyficznych potrzeb naszej grupy, które związane są z informowaniem szkoły o jej uczestnictwie w projekcie z zakresu edukacji globalnej. W niektórych szkołach potrzebna jest informacja przesłana do dyrekcji na początku roku szkolnego, w innych o uczestnictwie w szkoleniu decyduje oficjalne pismo przesłane do sekretariatu, w jeszcze innych przypadkach wymagane są zaświadczenia dla szkolnych koordynatorów lub uczniów biorących udział w programie. Wcześniejsze zbadanie tych potrzeb i wyjście naprzeciw wymaganiom związanym z dokumentacją ułatwia udział w proponowanych w programie zadaniach.

Rekomendacja 3.IV.3. Należy dostosować materiały i system komunikacji do potrzeb poszczególnych grup

Jeśli z naszym przekazem planujemy dotrzeć zarówno do młodszych, jak i starszych odbiorców warto zróżnicować narzędzia, język oraz formę podania informacji w zależności od grupy wiekowej. Pierwszym krokiem w tym kierunku jest sformułowanie celu/-ów naszego działania w sposób dopasowany do możliwości poznawczych odbiorców. W szczególności cele przedstawiane młodzieży powinny być sformułowane inaczej od celów przedstawianych nauczycielom, a te z kolei przedstawiane inaczej od tych zapisanych we wniosku projektowym.

Aby dostosować przekaz do młodych odbiorców, warto wykorzystać możliwości, jakie oferują nowe media (portale społecznościowe, telefonia komórkowa, media audiowizualne). Warto mówić o tematach z zakresu edukacji globalnej za pośrednictwem tego typu środków przekazu, ponieważ ułatwia to osadzenie nowych treści w doświadczeniu, które jest bliskie młodzieży (np. Facebook, filmy).

Kolejne cechy, które mogą zwiększyć atrakcyjność programu (materiałów, szkoleń), to interaktywność oraz wykorzystanie w większym stopniu materiałów wizualnych. Ciekawe filmy, zdjęcia i prezentacje dopasowane do zainteresowań i doświadczeń dzieci i młodzieży oraz możliwość dialogu między sobą, zwiększą motywację młodych ludzi do zgłębiania zagadnień edukacji globalnej.

Przede wszystkim zaś, także i w tym przypadku, warto pytać o preferencje i potrzeby u samego źródła – młodzieży. Jest to szczególnie ważne w dobie zmieniających się trendów i nowych narzędzi internetowych. Wyzwaniem w tym zakresie są takie potrzeby, które w świetle wartości promowanych przez edukację globalną warto poddać refleksji (np. chęć posiadania kolejnych gadżetów). Otwartym pozostaje pytanie, jak np. mówić o potrzebie ograniczania konsumpcji w sytuacji, gdy mnożenie „rzeczy” jest ważnym czynnikiem kształtującym pozytywny obraz siebie i sposobem na zdobycie akceptacji w grupie.

DOBRE PRAKTYKI

„Globalnie. Odpowiedzialnie”
Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK

W jednym ze scenariuszy lekcji zaproponowana jest forma pracy domowej, która wymaga kontaktowania się grup uczniowskich w ciągu całego tygodnia i pracy w zamkniętych forach na Facebooku. Po tygodniu pracy w podgrupach następuje „otwarcie” dostępu do wypracowanych rozwiązań dla innych grup, grupy zapoznają się z materiałem zebrany przez inne grupy i mają możliwość podyskutowania o tym.

Sposób realizacji:

- Można utworzyć grupy na Facebooku w celu usprawnienia przepływu informacji między poszczególnymi członkami zespołu projektowego. Można również tak formułować zadania do wykonania dla uczniów i uczennic, by wnioskami dzielili się na takim właśnie prywatnym forum.
- Warto oprócz tradycyjnych metod dotarcia do młodzieży wykorzystywać np. aplikacje na komórki oraz QR kody i tak projektować materiały i strony internetowe projektu, by były możliwe do wykorzystania na smartphonach.
- Dobierając filmy do pakietu edukacyjnego, warto zadbać o to, by przynajmniej część z nich była stosunkowo krótka (około 30 minut lub wręcz parominutowa) lub możliwa do wykorzystania w mniejszych fragmentach. Dzięki temu będą mogły być wykorzystane na lekcjach 45-minutowych, a na krótszych filmach łatwiej będzie skupić uwagę młodzieży.
- Warto tak wybierać i określać tematy, by były one bliskie doświadczeniu młodzieży i umożliwiały im odnośnienie zagadnień edukacji globalnej do doświadczeń ich codziennego życia np. przedstawiając realia życia w wybranym regionie Południa warto oprzeć się o wypowiedzi młodego pokolenia.

Rekomendacja 3.IV.4. Warto po partnersku traktować odbiorców działań i bazować na posiadanej przez nich wiedzy.

Niezależnie od tego, jakie nowe treści planujemy wprowadzić w naszym programie wsparcia, osoby, z którymi będziemy współpracować posiadają już pewne doświadczenie i wiedzę w tym zakresie. Budowanie zrozumienia tematyki edukacji globalnej w oparciu o ich doświadczenia ułatwia przyswajanie tych treści i rozwija w odbiorcach działań poczucie kompetencji w danej dziedzinie i wiarę w to, że na tym polu mogą coś wartościowego wnieść.

Sposobów na włączenie odbiorców w dialog i budowanie partnerskich relacji w projekcie jest wiele. W tym zakresie głównym zadaniem osób koordynujących dany program wsparcia jest ułatwienie przepływu informacji między samymi uczestnikami oraz i umożliwienie im dzielenia się doświadczeniem i uczenia się od siebie nawzajem.

Oprócz pozytywnych efektów takiej współpracy (*networking*) wpływamy także na trwałość rezultatów projektu, wychodząc z założenia, że uczestnicy mogą rozwijać nawiązane w trakcie realizacji programu więzi i kontakty po jego zakończeniu.

DOBRE PRAKTYKI

„Szkoła pełna zasobów”
Centrum Edukacji Obywatelskiej

W ramach kursu internetowego jego uczestnicy i uczestniczki zapoznają się z kolejnymi partiami materiału, a następnie odpowiadają na pytania podsumowujące. Zazwyczaj jedno z nich wymaga od uczestników opracowania własnych pomysłów np. na działanie do przeprowadzenia w szkole lub ćwiczenie realizowane w klasie. Lektura odpowiedzi udzielonych przez inne osoby jest uznawana wśród użytkowników platformy kursów internetowych CEO za ważne źródło inspiracji.

Sposób realizacji:

- W trakcie szkoleń lub kursów internetowych możemy proponować uczestnikom i uczestniczkom zadania zespołowe. Wspólne wypracowywanie rozwiązań pozwala na przedyskutowanie i aktywne przetworzenie treści oraz wyrażenie własnego punktu widzenia i pomysłów.
- Warto tak projektować kanały komunikacji i wymiany (czy to na forum internetowym, czy na-kursie e-learningowym), aby umożliwić najaktywniejszym uczestnikom i uczestniczkom dalsze zaangażowanie i wzajemne uczenie się.

Rekomendacja 3.IV.5. Warto systematycznie ewaluować swoje działania i uwzględniać wnioski z ewaluacji w kolejnych przedsięwzięciach.

Zakończenie projektu to odpowiedni moment do analizy tego, co w przypadku naszej grupy odbiorców zadziałało, a co się nie sprawdziło. To jednocześnie dobra okazja do tego, by zaplanować kolejne działania / kolejną edycję projektu dla podobnej grupy odbiorców na bazie rekomendacji płynących z przeprowadzonej ewaluacji. Takie podejście umożliwia lepsze dopasowanie oferty naszego programu wsparcia do potrzeb i możliwości jego odbiorców.

Sposób realizacji:

- Z szerokiego wachlarza dostępnych metod ewaluacji można wybrać te najlepiej dopasowane do sytuacji w naszym programie (wizyty konsultantów w szkołach i osobiste spotkania - w przypadku projektów na małą skalę, ankiety internetowe i rozmowy telefoniczne - programy wsparcia o zasięgu ogólnopolskim, spotkania grup fokusowych - gdy zależy nam na szczegółowych informacjach jakościowych, a nie tylko ogólnej ocenie dostarczonego wsparcia).
- Dobrą praktyką w zakresie mierzenia stopnia osiągnięcia rezultatów projektu jest przeprowadzenie na samym jego początku badania stanu początkowego wiedzy, umiejętności czy postaw (ang. *base line study*) i umożliwi uchwycenie rzeczywistej zmiany w dane grupie pod koniec realizacji programu.
- Ewaluację oddziaływania programu na jego odbiorców należy przewidzieć w fazie planowania programu, bowiem koszty rozbudowanej ewaluacji - np. przeprowadzenie serii spotkań grup fokusowych - mogą być znaczne, a np. badanie typu *baseline study* można przeprowadzić tylko na początku programu, przed przeprowadzeniem pierwszych działań.

Kategoria V: Skuteczność programów wsparcia

Skuteczność rozumiemy tutaj jako stopień, w jakim udało nam się osiągnąć zakładane rezultaty naszego programu.

Rekomendacja 3.V.1. Należy określić, jak rozumiemy skuteczność w danym programie – jakiej nowej wiedzy, nowych umiejętności lub zmian postaw odbiorców oczekujemy w określonym czasie, a następnie stworzyć narzędzia do ewaluacji, w jakim stopniu te zmiany udało się osiągnąć.

Często programy wsparcia nie mają wystarczająco jasno określonego celu edukacyjnego – rezultatów, jakie przeprowadzenie programu ma przynieść. Wydaje się, że autorzy i autorki skupiają się w większym stopniu na atrakcyjności treści i metod szkoleniowych, niż na końcowym efekcie, który ma zostać osiągnięty za pośrednictwem danego programu.

Tymczasem cała koncepcja merytoryczna oraz metodyczna programu powinna być podporządkowana ustalonym wcześniej celom i rezultatom, należy także określić w programie tzw. wskaźniki czyli mierzalne efekty naszej pracy np. „70% uczestników i uczestniczek naszych szkoleń potrafi podać przykłady zależności między krajami Południa i Północy w sferze gospodarczej”, „50% uczniów i uczennic z danej klasy angażuje się w planowanie i przeprowadzenie akcji”.

Aby móc zmierzyć w jakim stopniu osiągnęliśmy planowane rezultaty, należy także opracować narzędzia ewaluacyjne np. ankiety, scenariusze wywiadów lub grup fokusowych z odbiorcami naszych działań, formularze obserwacji itp.

Do ewaluacji warto podchodzić jako do zestawu przydatnych narzędzi, które pomagają nam w doskonaleniu swojej pracy, a nie jak do przykrego obowiązku sprawozdawczego. Stworzenie życzliwej, sprzyjającej otwartości atmosfery spotkania ewaluacyjnego pozwoli nam omówić osiągnięcia programu, zastanowić się nad przyczynami jego niedociągnięć i sformułować odpowiednie plany dotyczące przyszłych działań. Warto do końcowej ewaluacji programu włączyć jego odbiorców, wzmocni to ich motywację do dalszej współpracy z nami, a nam dostarczy cennych informacji na temat dopasowania naszej oferty do ich potrzeb i oczekiwań. Starannie przeprowadzona ewaluacja stwarza nam doskonałą okazję do wzajemnego uczenia się i budowania potencjału zarówno naszej organizacji oraz uczestników naszych programów.

Sposób realizacji:

- Przeprowadzenie badania potrzeb odbiorców naszych działań na etapie planowania programu to rzetelna podstawa do skonstruowania skutecznego programu wsparcia.
- Wstępne badanie stanu wiedzy, postaw i umiejętności odbiorców naszych programów (ang. *baseline*) powinno być nieodłącznym elementem ewaluacji programu. Porównanie wyników początkowej oceny z ewaluacją końcową pozwoli nam zmierzyć w jakim stopniu osiągnęliśmy zamierzone rezultaty, a tym samym ocenić skuteczność naszego działania.
- Nasza diagnoza sytuacji, oprócz potrzeb i deficytów odbiorców (deklarowanych przez nich i zidentyfikowanych przez nas) powinna zawierać także decyzję co i w jakim zakresie chcemy w tej sytuacji zmieniać, kształtować, na co wpływać.
- Bardzo ważny jest pełny i jasny przepływ informacji pomiędzy osobami zarządzającymi projektami lub programami a autorami i autorkami działań wspierających lub szkoleniowych w sytuacjach, kiedy nie jest to ten sam zespół osób. Autorzy i autorki programów powinni mieć możliwie szeroką wiedzę o całości projektu, w który wpisane są poszczególne działania, znać historię jego powstania, motywacje i wartości jakimi kierowali się twórcy, planowany zasięg oddziaływania projektu, itp.
- Już w momencie określania celów naszego programu powinniśmy weryfikować, czy są one mierzalne i zastanawiać się, jakie narzędzie pomiaru można do nich zastosować, by otrzymać zobiektywizowany wynik.
- Zazwyczaj nasze pomysły realizujemy w określonych ramach czasowych i przy określonych zasobach – warto realistycznie ocenić, jakie zmiany postaw czy przyrost wiedzy można przy danych parametrach zakładać.

Rekomendacja 3.V.2. Pomysły działań proponowane nauczycielom i młodzieży powinny faktycznie przyczyniać się do rozwiązywania problemów globalnych, być spójne z przekazywaną wiedzą, umiejętnościami i zainteresowaniami odbiorców oraz możliwe do wykonania.

Skuteczność wielu programów wsparcia jest definiowana m.in. poprzez umiejętność zaangażowania uczestników w działanie na rzecz mieszkańców globalnego Południa i przyczyniania się do rozwiązywania wspólnych problemów globalnych.

Z tego powodu warto zastanowić się przede wszystkim czy proponujemy odbiorcom działania, które faktycznie przyczynią się do rozwiązywania problemów globalnych, w tym ich przyczyn. Szczególnie warto zachęcać uczestników i uczestniczki do akcji, które mają na celu zmiany systemowe tzn. trwałe i powszechne zmiany sił funkcjonujących na świecie, tak, aby wyeliminować dany problem, a nie jedynie łagodzić jego skutki.

Warto zadbać o to, by proponowane działania były dostosowane do tematyki programu szkoleniowego oraz do możliwości poznawczych danej grupy odbiorców – inne ma uczeń szkoły podstawowej, inne np. student. W każdym z przypadków jednak nasze propozycje powinny być możliwe do wykonania w otaczającej nas rzeczywistości. Nieadekwatne propozycje (np. podejmowania działań proekologicznych, gdy cały program szkoleniowy dotyczył dostępu do edukacji w krajach rozwijających się) mogą znacząco demotywować uczestników nierozumiejących powiązania.

DOBRE PRAKTYKI

„Szkoła pełna zasobów”
Centrum Edukacji Obywatelskiej

Program proponuje konkretne działania, dzięki którym uczniowie mogą dokonać zmian w swoim najbliższym otoczeniu (m.in. wypełnianie kart pracy, które zachęcają do wyboru i realizacji określonego zobowiązania na rzecz odpowiedzialnego gospodarowania energią), a jednocześnie poznać ewentualny wpływ zmiany swoich zachowań na poziomie globalnym (po tygodniowej/miesięcznej pracy z kartą nauczyciel prowadzi zajęcia podsumowujące, gdzie wspólnie z grupą podsumowują efekty i odkrywają konsekwencje, jakie takie zachowania mogą wywołać w świecie).

„Globalnie. Odpowiedzialnie”
Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK

Program oferuje szereg przykładów działań na poziomie lokalnym, które korespondują z poruszonymi problemami jednocześnie są wykonalne dla uczniów, do których program jest kierowany.

Sposób realizacji:

- Warto zamieścić w materiałach informacje dla nauczycieli, opisujące mechanizm wpływania na zmiany (np. nacisk obywateli na władzę, rezultaty kampanii społecznych, presję konsumentów na firmy produkujące towary w krajach Południa, itp.) i przykładowe sukcesy - lokalne, krajowe, europejskie, globalne. Ważne jest, by przytoczyć rzeczywiste przykłady i podać źródła informacji o nich. Tak podane studia przypadków pomogą nauczycielom objaśnić kwestię skuteczności działania młodzieży oraz przedyskutować z nimi możliwe pomysły akcji.
- Warto objaśnić na konkretnym przykładzie, jaki wpływ może mieć proponowane działanie (także na poziomie globalnym), jakie korzyści przyniesie nam oraz osobom, rzecz których działamy np. w jaki sposób maraton pisanie listów może doprowadzić do wypuszczenia na wolność więźnia sumienia albo co Europejczycy mogą zrobić, aby przyczynić się do respektowania prawa do wody mieszkańców krajów Afryki.

- Nauczycielki i nauczyciele mogą następnie wykorzystać te informacje w dyskusji z młodzieżą i wspólnie zastanowić się, co świadczy o skuteczności danych działań. Potem mogą zachęcić młodzież do zastanowienia się nad działaniem możliwym do podjęcia w konkretnej sytuacji – młodzi ludzie będą wtedy mieli możliwość wykorzystania świeżo zdobytej wiedzy w praktyce.
- Warto także zostawić przestrzeń dla kreatywności uczestników – zarówno nauczycieli, jak i uczniów, oraz dać im możliwość zaproponowania własnych rozwiązań oraz ich wdrożenia.
- Prezentując działania realizowane przez organizacje pozarządowe, warto przeprowadzić kwerendę i wybrać te najskuteczniejsze i najwartościowsze, a także - w miarę możliwości - ukazać różne podejścia do rozwiązania danego problemu.

Kategoria VI: Trwałość programów wsparcia

Przez trwałość rozumiemy tutaj samodzielne kontynuowanie działań przez ich odbiorców (nauczycieli, uczniów) po oficjalnym zakończeniu programu. Tak definiowana trwałość zakłada, że w trakcie realizacji programu wyposażymy jego uczestniczki i uczestników w niezbędną do tego wiedzę, umiejętności i materiały oraz zapewnimy możliwość korzystania z dorobku programu po jego zakończeniu.

Rekomendacja 3.VI.1. Program należy konstruować tak, aby zakładał wprowadzenie trwałej zmiany w poziomie wiedzy lub zachowaniu grupy docelowej oraz stworzyć praktyczne możliwości korzystania z dorobku programu jego uczestnikom i uczestniczkom po zakończeniu programu.

Aby zapewnić trwałość rezultatów naszych działań warto umieścić je w planie strategicznym naszej organizacji czy instytucji. Daje to szansę na zachowanie ciągłości działania i zwiększenie jego jakości.

DOBRE PRAKTYKI

„Jeden świat – kluby filmowe” - Centrum Edukacji Obywatelskiej

W programie nauczyciele otrzymują dostęp do filmów oraz zawarte w specjalnej publikacji praktyczne wskazówki i porady dotyczące tego, jak zorganizować ciekawy pokaz filmowy. Program oferuje nauczycielom przygotowanie merytoryczne (szkolenia) oraz wsparcie w postaci stałego kontaktu z organizatorami programu po szkoleniach. Część filmów, które polecane są w ramach programu, jest wolno dostępna w sieci, co umożliwia korzystanie z ich (oraz materiałów wspierających opublikowanych na stronie projektu) po oficjalnym zakończeniu programu.

„Globalnie. Odpowiedzialnie” - Fundacja Kultury Chrześcijańskiej ZNAK

Program zawiera scenariusze dla nauczycieli i nauczycielek do wykorzystania po szkoleniu. Jest to forma wsparcia i źródło inspiracji dla tych, którzy chcą zagłębić się w tematykę i kontynuować ją podczas lekcji szkolnych po oficjalnym zakończeniu programu.

„Wioska edukacyjna” - Salezjański Wolontariat Misyjny „Młodzi Świata”

Wizyta w parku jest wpisana w szerszy kontekst. Po jej odbyciu nauczyciele otrzymują scenariusze zajęć i zachęceni są do przeprowadzenia dodatkowych zajęć z młodzieżą, mających na celu zarówno pogłębienie wiedzy uczniów, jak i ćwiczenie umiejętności prowadzenia zajęć z tej tematyki.

„Edukacja globalna w szkolnych projektach edukacyjnych” - Ośrodek Rozwoju Edukacji

Stworzony w ramach projektu portal na potrzeby kursu e-learningowego może być wykorzystywany jako baza wiedzy i materiałów także po zakończeniu programu.

DOBRE PRAKTYKI

„Metoda projektu w edukacji globalnej” - Polska Akcja Humanitarna

Szkolenie jest wprowadzeniem dla uczestników i uczestniczek do rocznej współpracy szkoły z organizacją. Po szkoleniu szkoły otrzymują publikacje jako wsparcie merytoryczne i inspirację, a koordynator/ka utrzymuje stały kontakt z przedstawicielami/kami szkół w celu konsultowania planów projektów szkolnych.

Sposób realizacji:

- Planując nowy program należy przeanalizować swoje dotychczasowe działania, spróbować znaleźć punkty styczne pomiędzy różnymi działaniami i umieścić je w strategicznym planie działań organizacji. Nowy program mógłby być np. pogłębieniem czy rozwinięciem realizowanych już działań – spotkań ze szkołami, promocji materiałów edukacyjnych czy spotkań klubów filmowych.
- Planując program, warto określić, jakie umiejętności i wiedzę chcemy przekazać uczestnikom i uczestniczkom oraz stworzyć im możliwości do wykorzystywania dorobku programu do dalszych działań po jego zakończeniu. Następnie warto zaplanować konkretne działania usamodzielniające uczestników, stwarzające im możliwość wykorzystania zdobytej w programie wiedzy i umiejętności. Na przykład, jeśli szkolenie dotyczy przygotowania nauczycieli do realizacji projektów z zakresu zrównoważonego rozwoju, dobrze zaplanować w programie propozycje praktycznego zaangażowania się nauczycieli po szkoleniu lub ich wsparcia w procesie planowania i realizowania szkolnych projektów.
- Warto zadbać o przekazanie uczestnikom i uczestniczkom programu materiałów edukacyjnych, które będą ich wspierały merytorycznie oraz posłużą jako inspiracja do dalszych działań w szkole lub poza nią, także po zakończeniu projektu.
- Wypracowane przez uczestników i uczestniczki programu pomysły i rekomendacje (wnioski z pracy w grupach roboczych, wywiady z uczestnikami) mogą zostać zebrane w formie publikacji i zamieszczone na stronie internetowej organizatora. Zapewni to możliwość korzystania z wypracowanych wniosków także przez inne osoby, nie biorące bezpośrednio udziału w projekcie. Działania takie trzeba jednak zaplanować stosunkowo wcześniej, aby w programie znalazł się czas na tworzenie rekomendacji przez uczestników.
- Można tak zaplanować pracę z daną grupą – np. nauczycielami, uczniami – aby stanowiła kolejny element wsparcia i oferowała możliwość udziału w dalszych działaniach. Tym samym możliwe jest pogłębienie współpracy z konkretną grupą odbiorców.
- Warto zachęcać uczestników i uczestniczki programu do utrzymywania kontaktu po zakończeniu programu np. za pośrednictwem specjalnego portalu czy grupy mailingowej. Taka forma wsparcia może być szczególnie pomocna w grupie, w której uczestnicy posiadają różne doświadczenie i wiedzę z danej tematyki – stały kontakt po zakończeniu programu pozwoli im na wymianę i wzajemne wspieranie się przy podejmowaniu przyszłych inicjatyw.
- Innym sposobem na zadbanie o trwałość jest zaplanowanie programu (szkolenia) nie jako osobnego działania, ale włączenie go w już istniejącą strukturę, tak, aby wspierał i uzupełniał współistniejące działania. Takie połączenie może przyczynić się do zintensyfikowania działań skierowanych do danej grupy odbiorców i podniesienia ich jakości.
- Można także dążyć do efektu synergii we współpracy z innymi organizacjami lub instytucjami i tak sformułować program, aby proponowane przez nas działania uzupełniały lub wspierały inicjatywy innych. W ten sposób stworzymy pewną całość działań, dzięki której uczestnicy i uczestniczki otrzymają kompleksowe wsparcie.

Podsumowanie

W sesji zamykającej seminarium organizatorzy poddali ewaluacji przeprowadzony proces przeglądu partnerskiego, aby na podstawie wniosków i uwag uczestników planować kolejne kroki zmierzające do stałego podnoszenia jakości naszych działań. Opinie uczestników oraz obserwatorów procesu pozwolą nam zarówno udoskonalić samo narzędzie (kwestionariusz), jak i usprawnić przebieg podobnych inicjatyw w przyszłości.

Uczestniczki i uczestnicy zapytani o korzyści, jakie wynieśli z faktu uczestnictwa w procesie peer review lub w seminarium, wskazywali przede wszystkim zacieśnienie kontaktów w środowisku organizacji oraz instytucji zajmujących się edukacją globalną. Udział w przeglądzie oraz w samym seminarium umożliwił wielu osobom bezpośrednio, osobiste poznanie innych osób realizujących zadanie edukacji globalnej, zaowocował lepszym sieciowaniem oraz kontaktami z organizacjami lub instytucjami, z którymi nie współpracuje się na co dzień.

Inne najczęściej powtarzające się opinie dotyczyły wielkiej wartości przeglądu, która umożliwiła uczestnikom i uczestniczkom krytyczne przyjrzenie się działaniom własnym oraz innych organizacji. Poddanie swoich działań lub publikacji przeglądowi oraz analiza działań realizowanych przez partnera w przeglądzie były doskonałą okazją do usłyszenia cennych krytycznych refleksji na temat swojej pracy, ważnych rekomendacji przydatnych w przyszłości, konstruktywnej krytyki oraz pomysłów na poprawienie niedociągnięć.

Warto tu zaznaczyć, że uczestnicy podkreślali konstruktywny charakter wymiany uwag oraz życzliwą atmosferę panującą podczas spotkań. Przegląd umożliwił merytoryczną dyskusję i wymia-

-nę poglądów, poznanie perspektywy innych, poznanie dobrych praktyk w edukacji globalnej, ogólny lepszy pogląd na sytuację edukacji globalnej w Polsce – co robią inni i jak dużo w tym obszarze różnorodnych aktywności.

Za korzyść wynikającą z uczestnictwa w przeglądzie uznano też ogólne podniesienie wiedzy i świadomości w sferze realizowanych w Polsce działań z zakresu EG, wspólne zidentyfikowanie wyzwań oraz szukanie sposobów na ich pokonywanie oraz dużą liczbę nowych pomysłów i inspiracji do dalszych działań. Uczestnicy i uczestniczki deklarowali, że dzięki temu doświadczeniu podniesie się jakość ich działań.

Wspólnie zastanawiano się także nad możliwościami dalszego korzystania oraz dzielenia się powyższymi osiągnięciami przeglądu. Zgromadzeni podczas seminarium uczestnicy oraz obserwatorzy zgodnie podkreślali potrzebę kontynuowania zainicjowanych przez grupę roboczą działań. Wśród propozycji, jak podtrzymać zaistniałą współpracę i wymianę doświadczeń pojawiały się postulaty cyklicznych spotkań, wykorzystania listy mailingowej lub utworzenie innej formy forum dyskusyjnego. Bardzo istotne jest rozpowszechnianie wniosków z przeprowadzonego przeglądu i promowanie wypracowanych rekomendacji, tak aby mogło z nich korzystać jak najwięcej praktyków. Równie ważnym zadaniem jest utworzenie (a w późniejszym czasie – jest aktualizowanie i sukcesywne rozbudowywanie) bazy materiałów oraz działań, które zostały poddane przeglądowi. Zaczątek takiej bazy powstał i dostępny jest pod adresem: <http://zagranica.org.pl/Aktualnosci-z-pracy-grupy-edukacyjnej/global-education-peer-review-2012-baza-materiaow-i-dziaa.html>.

Podstawową potrzebą, wyrażaną podczas dyskusji uczestników i uczestniczek seminarium, jest kontynuacja przeglądu partnerskiego, umożliwiająca zaproszenie do udziału kolejnych organizacji, instytucji czy uczelni, oraz poddanie ocenie większej liczby materiałów oraz działań. Idealnym rozwiązaniem byłoby stworzenie stałej możliwości poddawania ocenie publikacji bądź planowanych działań przed ich wydaniem lub wdrożeniem. Organizatorzy przeglądu powinni uwzględnić tego rodzaju działania w kolejnych planowanych przez siebie projektach.

Planując kolejne działania w tematyce jakości organizatorzy bazować będą również na opiniach uczestników seminarium, którzy wskazali słabe wg nich strony przeglądu partnerskiego. Zaliczono do nich m.in. niewystarczającą ilość uczestniczących w przeglądzie organizacji i instytucji oraz brak przedstawicieli niektórych środowisk, możliwość zgłoszenia do przeglądu ograniczonej liczby materiałów. Drugim zasadniczym problemem była niedoskonałość kwestionariusza – nie jest wystarczająco precyzyjny, przez co często uczestnicy mieli problem z interpretowaniem pytań, jego warianty dla poszczególnych typów działań (materiały, kampanie, programy wsparcia, konkursy) nie były wystarczająco zróżnicowane i dopasowane do ich specyfiki. Dodatkową trudnością mogło też być niewystarczające omówienie treści kwestionariusza (wspólnego rozumienia pewnych sformułowań, pojęć, zasad korzystania z kwestionariusza) na etapie przygotowywania się do spotkań. Organizatorzy przeglądu będą chcieli również usprawnić procedury organizacyjne – pilotażowa faza przeglądu miała zbyt duże ograniczenia czasowe.

Grupa robocza ds. edukacji globalnej będzie kontynuować działania związane z zagadnieniem jakości, mając na uwadze ciekawe rezultaty, jakie dała pilotażowa faza przeglądu partnerskiego oraz zainteresowanie uczestników kontynuacją działań. Liczymy, iż ich opinie dotyczące korzyści wynikających z udziału, jak również praktyczny wymiar niniejszej publikacji, zachęcą kolejne organizacje oraz instytucje do zaangażowania w podobne działania w przyszłości. Zależy nam również, aby jak najszersze grono osób związanych z edukacją globalną miało okazję zapoznać się z rezultatami naszej wspólnej pracy i wykorzystywać je w swojej codziennej pracy.

Wśród priorytetowych celów grupy roboczej jest przeprowadzenie kolejnych spotkań i poddanie przeglądowi większej liczby materiałów oraz działań, a co za tym idzie – poszerzenie katalogu dobrych praktyk. Sukcesywnie poszerzać będziemy również bazę działań, które przeszły ewaluację pod kątem spełniania kryteriów jakości w edukacji globalnej.

Autorzy i autorki niniejszego raportu mają nadzieję, że jego lektura również będzie przyczyniać się do podniesienia świadomości wagi jakości w edukacji globalnej oraz do stałego jej podnoszenia. Mamy świadomość, że jedynie wdrażanie rekomendacji oraz powielanie dobrych praktyk, które udało nam się w toku przeglądu partnerskiego zidentyfikować i opisać, pozwoli na faktyczne podnoszenie jakości naszej pracy. Dlatego też staraliśmy się wnioski z przeglądu przekuć w praktyczne wskazówki, które będą podpowiedzią jak podnosić standardy i unikać powszechnych błędów.

Program seminarium:

Jak badać jakość w edukacji globalnej?
Wnioski z partnerskiego przeglądu materiałów i działań
z zakresu edukacji globalnej

12 kwietnia 2012 r.

Warszawa

CZĘŚĆ PLENEROWA

11:00 - 11:10

Otwarcie seminarium – wprowadzenie do procesu peer review, problematyki jakości, użytych kwestionariuszy i kryteriów, które są w nich stosowane

11:10 - 11:40

Dobre praktyki – prezentacja dobrych praktyk z czterech kategorii tematycznych, wybranych spośród poddanych przeglądowi materiałów/działań

CZĘŚĆ WARSZTATOWA

11:40-13:10

Praca w grupach – **wyzwania i rekomendacje**.
Uczestnicy podzieleni na 3 grupy (poszczególne grupy zajmą się 1) materiałami, 2) kampaniami, 3) programami wsparcia dla nauczycieli) będą pracowali nad wstępnymi wnioskami z analizy kwestionariuszy i wypracowywali rekomendacje.

13:10 - 13:50

Przerwa obiadowa

13:50 - 15:00

Praca w grupach – **jak realizować rekomendacje w codziennej pracy**.
Uczestnicy w grupach będą dyskutowali nad wypracowaniem sposobów realizacji zaproponowanych rekomendacji w praktyce.

PODSUMOWANIE

15:00 - 16:00

Prezentacja rekomendacji wypracowanych przez grupy

16:00 - 17:00

Wspólna ewaluacja przeglądu

Autorzy i autorki raportu

Grupa robocza ds. Edukacji Globalnej

Justyna Janiszewska	Fundacja Edukacja dla Demokracji
Katarzyna Krzemińska	Grupa Zagranica
Anna Kucińska	Instytut Globalnej Odpowiedzialności
Olga Mielnikiewicz	Polska Akcja Humanitarna
Zuzanna Naruszewicz	Centrum Edukacji Obywatelskiej
Dominika Rypa	Polska Akcja Humanitarna
Dr Ewa Pająk-Ważna	Centrum Edukacji Obywatelskiej

Grupa Zagranica

grupa@zagranica.org.pl

www.zagranica.org.pl

© Grupa Zagranica 2012

Publikacja została wydana dzięki wsparciu Unii Europejskiej.
Treść publikacji nie koniecznie odzwierciedla poglądy Komisji Europejskiej.

